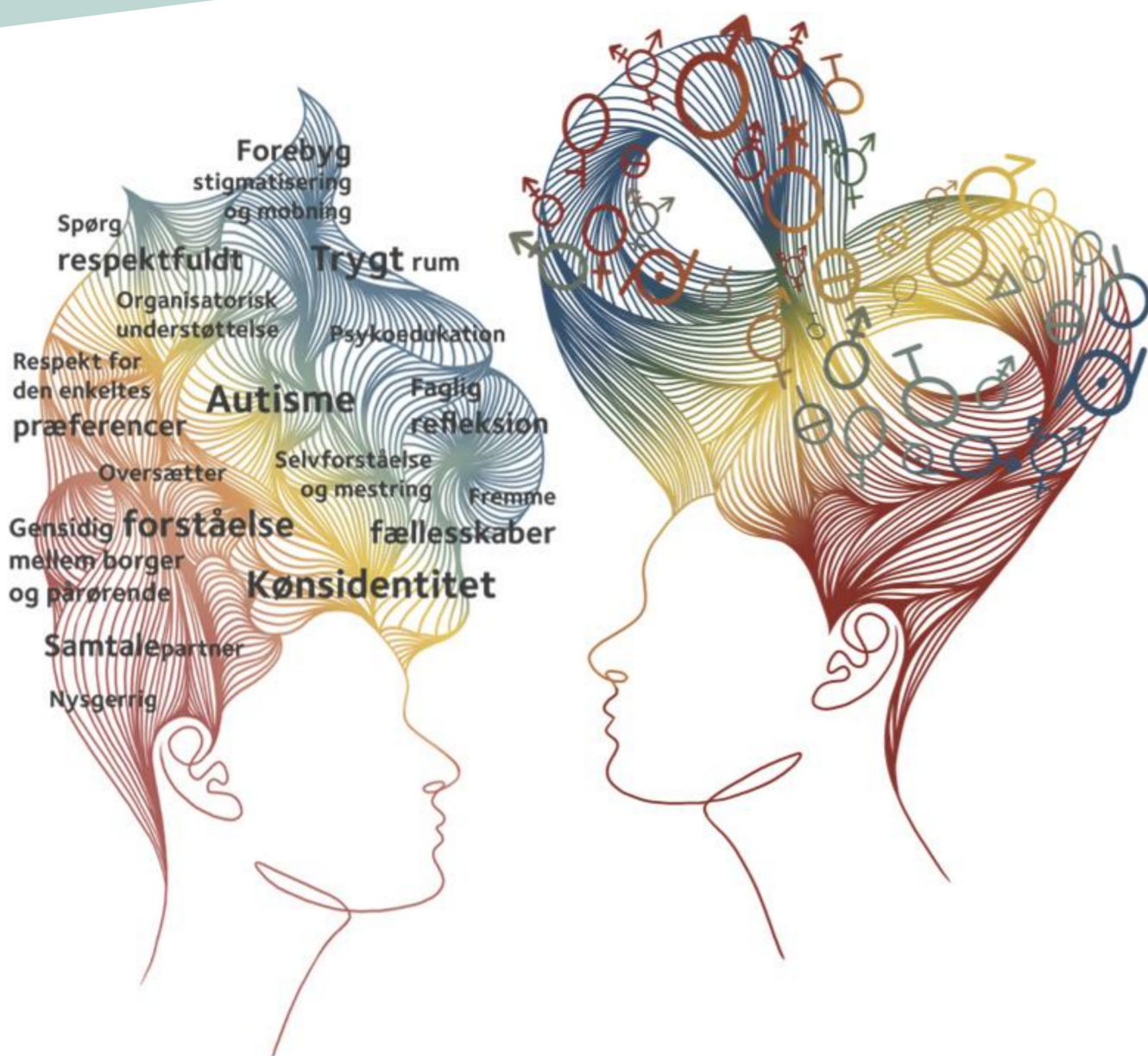

Autisme og kønsidentitet

Interviewundersøgelse om socialfaglig forståelse og støtte

Autisme og kønsidentitet
- Interviewundersøgelse om socialfaglig forståelse og støtte

Udgivet: Januar 2026

Indhold udarbejdet af Specialområde Autisme, Region Midt samt Metodecentret for VISO i Social- og Boligstyrelsen.

Forsideillustration: Marie Larsen

Rapporten kan findes i tilgængeligt format på www.sbst.dk.

Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

ISBN: 978-87-976671-0-1

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning	1
Læsevejledning	1
Sprogbrug	2
Autisme: Identity-first vs. person-first	2
Kønsdiverse grupper, kønsdivergens og divergerende kønsidentitet	2
Kapitel 2: At indlede og have dialog om kønsidentitet.....	4
At "åbne døren for en samtale"	5
1) Reflekter fagligt med dine kollegaer om kønsidentitet	6
2) Tilegn dig en minimumsviden vedr. køn og kønsidentitet	7
3) Forstå betydningen af konteksten og vær tydelig omkring din motivation.....	9
4) Overvej hvem der er bedst til samtaler om kønsidentitet	10
Vigtige overvejelser i dette kapitel	12
Kapitel 3: Socialfaglig støtte ift. autisme og kønsidentitet	13
Ro-baseret tilgang og psykoedukation.....	15
Visualisering og prøvehandling	17
Kønsubehag og kropsubehag	19
Køns kategorier, sprog og stereotyper	23
Vigtige overvejelser i dette kapitel	27
Kapitel 4: Støtte til gensidig forståelse mellem målgruppen og deres pårørende.....	28
At formidle sin kønsidentitet til de pårørende	28
At understøtte de pårørendes forståelse.....	30
Vigtige overvejelser i dette kapitel	33

Kapitel 5: Støtte til mødet med omverden	34
Dobbelt belastning i mødet med omverden	34
Støtte til dialogen med omverden	39
Den socialfaglige rolle i mødet med sundhedssektoren	39
Forebyggelse af stigmatisering i autismemiljøer	42
Fællesskaber og peers	43
Sociale medier, digitale fællesskaber og potentielle faldgruber	46
Organisatorisk og faglig understøttelse	48
Vigtige overvejelser i dette kapitel	51
Litteratur	52
Bilag.....	53
Undersøgellesdesign	53
Undersøgelsens formål.....	53
Organisering.....	54
Interviewpersoner.....	54
De autistiske interviewpersoner	54
De pårørende	56
De fagprofessionelle.....	57
Analyse og bearbejdning af data	57
Ordliste	58

Kapitel 1: Indledning

International forskning og erfaringer fra national praksis viser en signifikant større forekomst af autisme i kønsdiverse grupper. For nogle er overlappet mellem autisme og en divergerende kønsidentitet problemfrit. For andre kan overlappet og mødet med det omgivende samfund give anledning til udfordringer, som bl.a. kommer til udtryk ved større risiko for fx depression, angst, selvskadende adfærd og selvmordsadfærd – også større risiko end hos mennesker med en divergerende kønsidentitet, som ikke har autisme (se litteraturgennemgang for mere info: Høgh og Kullberg, 2024).

Denne afrapportering baserer sig på ti interviews med mennesker med autisme og en divergerende kønsidentitet, et fokusgruppeinterview med pårørende samt to fokusgruppeinterviews med socialfaglige medarbejdere med erfaring ift. autisme og kønsidentitet hos både unge og voksne.

Formålet med rapporten er at udfolde perspektiver fra disse interviews og tage skridt mod en mere vidensbaseret tilgang til det socialfaglige arbejde inden for feltet. Der er tale om en mindre kvalitativ undersøgelse, hvorfor de perspektiver, vi bringer, ikke kan generaliseres. Det er vores håb, at denne rapport kan give inspiration til praksis og være med til at rejse nye spørgsmål, som kan gøre os klogere på, hvordan man bedst kan støtte mennesker med autisme og en divergerende kønsidentitet.

Perspektiver og refleksioner fra interviews har endvidere indgået som en del af vidensgrundlaget i udviklingen af et nyt dialogmateriale målrettet socialfaglige medarbejdere, der samarbejder med mennesker med autisme, som har behov for støtte ift. kønsidentitet.

Læsevejledning

Rapporten er struktureret på følgende måde:

I kapitel to beskriver vi interviewpersonernes oplevelser og erfaringer ift., hvordan man som socialfaglig støtteperson kan indlede og have en god dialog om kønsidentitet med mennesker med autisme, som har behov for dette.

Kapitel 1: Indledning

Kapitel tre beskæftiger sig med, hvordan man, baseret på interviewpersonernes erfaringer, kan støtte målgruppen bedst muligt socialfagligt, når dialogen er startet, og behovet for støtte er til stede.

Dernæst beskriver vi i kapitel fire, hvordan socialfaglige støttepersoner kan hjælpe med at skabe gensidig forståelse mellem målgruppen og deres pårørende, inden vi i kapitel fem udfolder mødet med omverden.

Hvert kapitel afsluttes med en boks, hvor vi kort har opsummeret vigtige overvejelser.

Undervejs i kapitlerne vil I finde henvisninger til det dialogmateriale, som er udarbejdet på baggrund af en litteraturgennemgang (Høgh og Kullberg, 2024), denne interviewundersøgelse samt workshops med en faglig sparringsgruppe (for mere info se bilag). Det samlede materiale kan tilgås på Social- og Boligstyrelsens hjemmeside.

Rapporten er suppleret af et bilag, som indeholder korte beskrivelser af projektets organisering og metode samt en ordliste.

Sprogbrug

Vi har i rapporten bestræbt os på at skrive inkluderende og ikke-stigmatiserende ift. både autisme og kønsdiversitet:

Autisme: Identity-first vs. person-first

Inden for autismefeltet er der en vedvarende diskussion om, hvordan vi bedst og mindst stigmatiserende omtaler autisme: Nogle foretrækker det, der i internationale sammenhænge refereres til som 'person-first' ('menneske med autisme'), mens andre foretrækker 'identity-first' ('autistisk menneske'). I rapporten bruger vi primært betegnelsen "med autisme" jf. Social- og Boligstyrelsens praksis. Vi varierer dog også sproget både af hensyn til læsevenlighed og i respekt for forskellige præferencer.

Kønsdiverse grupper, kønsdivergens og divergerende kønsidentitet

Vi har valgt at bruge begreberne kønsdiversitet, kønsdivergens og en divergerende kønsidentitet som beskrivende for det at have et andet køn, end det man er tildelt ved

Kapitel 1: Indledning

fødslen, eller det at gøre sig overvejelser om dette. Vi anvender begreberne i bred forstand, idet vi dermed inkluderer den mangfoldighed, vi har oplevet udfoldet i interviewene. At tale om “divergens” flugter endvidere sprogligt med neurodiversitet /det at være neurodivergent, som for mange i autismeområdet er et kendt og anvendt begreb.

Interviewpersonerne bliver refereret i rapporten, som de har omtalt sig selv i interviews.

Kapitel 2: At indlede og have dialog om kønsidentitet

"(...) jeg oplever, at der er mangel på viden, og også en generel berøringsangst blandt de fagpersoner, som jeg omgås (...) jeg oplever meget ved fagpersoner, de har alle været søde og accepterende, men der er ikke rigtig nogen, der har turdet at gå ind i det spil sammen med mig. (...) jeg tror et eller andet sted, så bunder det i uvidenhed og usikkerhed. Det, der bare er farligt ved det, det er, at i min lille verden, så kan det meget godt blive opfattet som, "jeg har nogle skarpe holdninger til det her, og derfor så skal vi ikke ind på det, eller sådan". Det er jo det, jeg altid frygter, og nogle gange også bliver bekræftet i (...)"

Transmaskulin og autist, 28 år

At have kompetencer til at indgå i dialog om kønsidentitet som socialfaglig medarbejder er et gennemgående tema hos interviewpersonerne i denne undersøgelse.

Kønsidentitet kan ifølge rapportens interviewpersoner opleves som et tabubelagt emne, hvilket kan udfordre dialogen. Der bliver beskrevet et dobbelt tabu, hvor både borgere og fagpersoner kan blive bekymrede for at overskride den andens eller egne grænser i dialogen. De interviewede fagpersoner beskriver tilmed en bekymring for at komme til at påvirke et menneskes overvejelser ift. kønsidentitet i en bestemt retning. Her beskriver en af de fagprofessionelle, der arbejder med voksne, en af årsagerne til, at emnet kan synes vanskeligt:

"Mange kollegaer siger, at det [kønsidentitet] ved de ikke nok om og føler sig pressede på det. Så de siger, at andre må hellere tage sig af det, fx seksualvejlederen. De kan også være bange for pronominer, om de nu siger det rigtige. Men jeg synes ikke borgerne forventer af os, at vi skal kunne det. Så det er mere, at du som fagprofessionel formår at kunne være i det lyttende. Fx "ok – du beskriver dig som genderfluid. Kan du lige opdatere mig på, hvad betyder det for dig at være genderfluid?" Fordi der er jo også forskellige definitioner, ligesom non-binær – at jeg er mellem kønnene, en blanding af kønnene eller ingen af kønnene. Det er jo individuelt, hvordan de beskriver det. Så det er måske ikke så vigtigt, at jeg har begrebet klart, når jeg kommer.

Det er mere, at jeg er åben for deres begrebsforståelse og afklaring, jeg synes er relevant.”

Pædagog og seksualvejleder på botilbud

Blandt de fagprofessionelle interviewpersoner er der en generel holdning om, at det er den professionelles opgave at indlede dialog om kønsidentitet, hvis en borger viser tegn på mistrivsel, der kan relateres hertil. En af de fagprofessionelle interviewpersoner, der samarbejder med voksne med autisme, beskriver det på følgende måde:

”Det er en faglig opgave at tage initiativet pga. det dobbelte tabu. Man skal bryde tabu den ene eller anden vej, og som fagprofessionel på arbejde har man et større arbejde og ansvar end borgeren for at bringe det på banen. Så må man stille sig til rådighed, og så må borgeren gerne sige nej.”

Pædagog og seksualvejleder på privat botilbud

At ”åbne døren for en samtale”

I interviewene har vi anvendt billedet 'at åbne døren for samtalen' i udforskningen af, hvordan man bedst kan indlede en dialog om kønsidentitet, når dette fagligt vurderes at være relevant ift. borgerens trivsel.

Blandt de ti autistiske interviewpersoner er der forskellige og individuelle holdninger til, hvem der skal ”åbne døren”. Helt grundlæggende mener næsten alle, at man som socialfaglig støtteperson godt kan spørge ind til emnet, man skal blot respektere en ”lukket dør”. I bund og grund handler det om, hvordan man spørger, og at man skaber et rum, hvor man kan tale om personens egen forståelse af sit køn og sin kønsidentitet:

”Jeg tænker, det har meget med den samtale, man har (...) den måde man kommunikerer med hinanden på. Måske at være åben nok og sige: ”Jeg ved desværre ikke meget om det her, men jeg vil rigtig gerne støtte dig. Og jeg vil rigtig gerne hjælpe dig. (...) Hvis du f.eks. har brug for noget research”. Hvis personen selvfølgelig har mulighed for det. At sidde og hjælpe med det. Og måske lære lidt på vejen. Og hvad kan man sige (...) Et trygt rum. Igen, det

Kapitel 2: At indlede og have dialog om kønsidentitet

vigtigste, i hvert fald i mit hoved, er, at man ved, at man er accepteret. Eller i hvert fald, at personen ikke er imod en."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

Herunder har vi samlet fire temaer, der er gået igen i interviews, som kan hjælpe med "at åbne døren" for en dialog om kønsidentitet:

1) Reflekter fagligt med dine kollegaer om kønsidentitet

"(...) jeg havde en lærer, som syntes, at det var relevant at tage pronominer op. Men hun sagde simpelthen: "Har I hørt om det der? Der er en eller anden på Aarhus Universitet, der har sagt, hun vil omtales det her og det her". Og gør det meget tydeligt til sidst, at: "hvis der var en elev, der kom og sagde til mig, at de ville bruge andre pronominer, så ville jeg aldrig gøre det" (...) Mine klassekammerater og jeg havde det sådan: "Kunne du overveje, hvis der var en transkønnet herinde, som der havde det sådan og bare ikke havde mod til at sige det?" Og det var jo så mig. Turns out."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

De fleste fagprofessionelle interviewpersoner er enige om, at den professionelle bør forholde sig neutralt til kønsidentitet. Det vigtige i rollen er at støtte det enkelte menneske, og at vedkommende føler sig hørt og set. Det kan man bl.a. understøtte ved at tale om køn på en ikke-stigmatiserende og inviterende måde, modsat eksemplet i det indledende citat.

Som fagperson kan det være relevant at forholde sig til egne bias og kønsforståelser, og sammen som kollegaer reflektere over, hvordan man kan tale fagligt om kønsidentitet på en ikke-tabubelagt måde. En interviewperson betoner i citatet herunder vigtigheden i at bevare en ordentlighed i dialogen og turde tage dialogen med hinanden som kollegaer:

" (...) fordi vi som samfund ikke er så langt i snakken om emnet, kan vi heller ikke forvente, at vi som fagpersoner altid kan rumme det. Men jeg synes, vi må reagere, når nogen sætter armene over kors og siger, "jeg vil ikke kalde

dig noget andet, og dit cpr.nr. siger, du hedder sådan" (...) Vi skal tale ordentligt om det her (...) Jeg ved ikke, hvad der er af køn, jeg ved bare, at det er vigtigt for de mennesker, jeg møder, at de bliver hørt."

Pædagog på regionalt botilbud (a)

De fagprofessionelle interviewpersoner peger endvidere på, at der med fordel kan tages organisatorisk stilling til arbejdet omkring kønsidentitet, således at dette ikke hviler på den enkelte medarbejders egne holdninger til området. Refleksionerne kan fx startes ved at anvende refleksionskort fra det udarbejdede materiale, hvor fagpersoner på en struktureret måde kan drøfte forskellige dilemmaer og spørgsmål.

2) Tilegn dig en minimumsviden vedr. køn og kønsidentitet

"Hvis du [som støtteperson] skal træde ind på en bane, hvor du kun har privat erfaring, så er det enormt svært at være professionel, hvis du ikke også får et professionelt sprog. Når vi så har det, så kan vi godt være usikre sammen, fordi så finder vi også svaret sammen."

Pædagog og seksualvejleder, botilbud og STU

Ingen af de ti interviewpersoner med autisme peger på, at man som socialfaglig støtteperson skal have viden om definitioner af diverse kønsidentiteter. De fremhæver, at det er langt vigtigere, at man som socialfaglig støtteperson går omsorgsfuldt og nysgerrigt til værks. En væsentlig pointe i denne sammenhæng er, at forståelser af begreber som non-binær, genderfluid, transkønnet mm. kan være individuelle, ligesom der er mange måder at forstå og udtrykke sin kønsidentitet på. Som en pårørende fortæller:

"Jeg tror i forhold til fagfolk - at huske, ligesom man siger, at når man har mødt et menneske med autisme, har man mødt et menneske med autisme. Sådan gælder det jo sådan set også med personer, der har en anderledes kønsidentitet. Det vil jo være vidt forskelligt fra den enkelte, hvordan man oplever det for en selv at være transperson eller binær, eller hvad man er. Så man ikke har nogle foruddefinerede båse om, at hvis man er transmand, så er man helt vildt maskulin, eller hvis man er transkvinde, så skal man

Kapitel 2: At indlede og have dialog om kønsidentitet

pludselig til at gå i kjole hele tiden eller et eller andet. Altså, der kan være mange måder at være transperson på eller være non-binær på."

Mor til to autistiske unge; non-binær transperson på 23 år og non-binær med flydende kønsidentitet på 27 år

At have en grundlæggende viden om køn og kønsidentitet bliver dog af flere af de ti interviewpersoner med autisme fremhævet som fremmende for en god dialog. Som interviewpersonen fortæller her, kan en smule uddannelse inden for emnet fremme den gode dialog:

"Så længe man kan acceptere, at hvis man går ud fra en persons kønsidentitet, det er et gæt. I de fleste tilfælde, der er det bare en mand eller en kvinde, og du har nok ret. Men det er bare et gæt, indtil du får andet at vide. Du må gerne gå ud fra dit gæt, men acceptér, at du kan tage fejl. Og hvis ikke du ved, hvad ordet er, eller hvad du skal sige, spørg. Du må gerne glemme det en gang imellem. Du må gerne lige skulle vænne dig til det. Det er også i orden. Bare du faktisk prøver. Men (...) det skader heller ikke at prøve at ud-danne sig en lille smule."

Demi-guy og autist, 21 år

Særligt de interviewede autistiske transmænd- og kvinder fremhæver, at der kan være ting, som det er sårbart at gå i dialog om, og at man som fagperson skal være respektfuld ift. dette. Det kan fx være eventuelle operationer og personens tidligere navn (også kaldet "døde navn") og identitet.

"Jeg er rigtig åben omkring det at være transkønnet, og hvordan det er for mig nu, og hvordan det føles. Også hvis de spørger om, hvordan jeg havde det før, er det også fint. Men hvis de spørger til den person, jeg udgav mig for at være, så er det en grænse, der bliver overskredet, som jeg ikke vil ind på. Det er simpelthen bare nej. Fordi det har været en rolle, jeg har taget på i 34 år af mit liv, og det er ikke noget, jeg har lyst til at identificere mig med længere. Der er selvfølgelig en del af det, som er mig, men rollen var en rolle, og det var noget, jeg gjorde for at overleve."

Transkvinde og autist, 37 år

3) Forstå betydningen af konteksten og vær tydelig omkring din motivation

Flere af de autistiske interviewpersoner betoner vigtigheden af at være opmærksom på kontekst og formål, når man indleder dialog om kønsidentitet.

Ift. kontekst vil der være individuelle præferencer. For nogle vil det være gavnligt at have dialog i en konkret situation, hvor kønsidentitet har en betydning, mens andre vil foretrække en samtale i mere formelle rammer. Som fagperson kan man derfor med fordel være nysgerrig på den enkeltes ønsker og spørge personen direkte, hvis man er i tvivl om, hvad der udgør en passende kontekst, og respektere hvis personen ikke ønsker at tale om det.

Dertil anbefaler flere interviewpersoner, at man som fagperson er tydelig ift., hvorfor man indleder en dialog, og hvem man eventuelt deler sin viden med efterfølgende:

"Det med motivationen er vigtigt. Og det skader ikke at fortælle, hvad den motivation er. Også selvom det er åbenlyst, at det er jo fordi, man gerne vil hjælpe (...) Også fordi så er der ikke nogen tvivl. (...) "Er det okay, at jeg taler med andre om det?" Også sådan noget, for det kan jo være meget privat."

Demi-guy og autist, 21 år

Konkret fremhæver nogle fagprofessionelle interviewpersoner, at man kan indlede dialog ved at italesætte observationer af personens fysiske udtryk, hvis der ses ændringer med fx make-up, hår- eller tøjstil, som kan relateres til kønsidentitet. Her kan fagpersonen give udtryk for, at de ser en forandring, og være undersøgende på, hvad ændringerne kan være udtryk for.

Som en autistisk interviewperson her fortæller, kan sådan en nysgerrighed signalere åbenhed og interesse, som kan være befordrende for, at personen føler sig tryk ved at indlede en samtale om køn og identitet:

"Observationer, ja, altså det med at sige, "jeg har lagt mærke til, at du har et eller andet, er der noget, du føler er svært i det?" Så kan de selv sige, hvad de har brug for at sige, eller "er der noget, du har brug for at snakke om?" (...) fordi så lægger du ikke nogen værdi i det, du lægger ikke nogen tolkning, som

kan misforstås eller blive unødvendigt pres på en person, som i forvejen føler sig lidt udenfor eller føler sig lidt forkert eller anderledes. For mig ville det have gjort, at jeg måske stadig havde været lidt i forsvarspositionen, men det ville mere være sådan, "okay, der er nogen, der lægger mærke til det, jeg godt kan lide at lave."

Transkvinde og autist, 37 år

For andre vil det ikke være en god fremgangsmåde, så her må man bruge sin faglige dømmekraft og det relationelle kendskab til den enkelte borger.

4) Overvej hvem der er bedst til samtaler om kønsidentitet

Nogle fagprofessionelle interviewpersoner har oplevet, at det kan være svært at tale om emnet; at mangle ord eller at være skamfuld eller blufærdig i forhold til at tale om kønsidentitet. En fagperson beskriver:

"Tror manglende accept kan bunde i egen skamfuldhed fra sin opdragelse. Man skal være stærk og kunne mærke efter, om man selv bliver skamfuld af at møde en borger med anderledes kønsidentitet. Hvis man bliver det, skal man nok sende den [samtales] videre til nogle andre kollegaer eller seksualvejlederen."

Pædagog på regionalt afklaringstilbud ift. beskæftigelse

Blandt de fagprofessionelle interviewpersoner er der generelt konsensus om, at hvis man som støtteperson ikke kan se sig selv bidrage med en åben tilgang til kønsidentitet, så skal man være transparent over for personen og sige, at det vil man gerne sende videre til en kollega eller en seksualvejleder. En pårørende beskriver her, hvordan det kan være en afgørende beslutning:

"Altså jeg synes, at det er sådan en [seksualvejleder], der har rykket noget for mig. Altså seksualitet går jo også meget tæt på, fordi det kan være det med at tænke over, at du får hår der og der [ifbm. hormonbehandling] og alt det der. Det er jo ikke noget, man bare lige snakker om, eller det er der mange, der kan blive utilpas ved. Så jeg synes det, at der er nogen, der forholder sig lidt fagligt til det på den måde, det kan jeg bare mærke, det har virkelig

hjulpet. Så nogen, der ligesom bliver klædt på til opgaven og har lyst til at tage den med de faglige briller på. Jeg tænker også for de unge, ikke bare for os som forældre, der skal have det forklaret, men for de unge har det sørme også været godt. Det der med, at man må bare sige, hvad man tænker og føler og blive forstået på det og mødt på det. Fordi det kan være lidt skræmmende for andre."

Mor til autistisk ung med flydende kønsidentitet (i perioder transkvinde) på 24 år

Det handler også om en transparens over for kollegaer og ledelse. En af interviewpersonerne, der samarbejder med unge, betoner vigtigheden af, at man som støtteperson er bevidst omkring egne værdier og holdninger ift. kønsidentitet, så man hverken kommer til at overskride egne eller andres grænser:

"Vi har alle sammen nogle grænser, og hvis vi ikke anerkender dem og åbner op for dem, så ender vi med, at tabuerne får lov at blive. For det må ikke blive et tabu, men det bliver det, hvis man ikke er ærlig og bare forsvinder i det."

Pædagog og seksualvejleder, botilbud og STU

Nogle af de autistiske interviewpersoner beskriver, at de ville foretrække at tale om kønsidentitet med socialfaglige støttepersoner i hverdagen, mens andre foretrækker en udenforstående, der ikke kommer i personens hjem dagligt. Det er derfor væsentligt at afklare individuelt hvilken dialogpartner, der giver mest mening for den enkelte og søge at imødekomme dette, når man samarbejder med en borger, der har behov for støtte vedr. kønsidentitet.

Vigtige overvejelser i dette kapitel

I dette kapitel har vi beskæftiget os med, hvordan du som fagperson kan indlede en dialog om kønsidentitet, når dette vurderes fagligt relevant i et samarbejde.

Konkret kan du som fagperson gøre følgende:

1. Være opmærksom på, om et dobbelt tabu (frygt for at overskride egne eller andres grænser) står i vejen for dialogen.
2. Reflektere fagligt med dine kollegaer og ledelse ift. jeres forståelse af køn og kønsidentitet, så I får et fælles sprog og en fælles tilgang til emnet.
3. Tilegne dig en grundlæggende viden om kønsidentitet, men samtidig ikke forvente af dig selv, at du skal være ekspert – det forventer din samtalepartner formentlig ikke. Brug hellere din nysgerrighed og åbenhed i dialogen med den enkelte person.
4. Bruge konkrete observationer som samtalestartere og respektere, hvis personen ikke vil tale om det.
5. Være transparent, hvis du forsøger at indlede en dialog om kønsidentitet: Hvorfor spørger du? Vær tydelig om dine intentioner.
6. Overvej hvem, der har de rette kompetencer og / eller den rette relation til at tage dialogen med personen. Involver den enkelte person i denne overvejelse; måske ønsker vedkommende sig en samtalepartner med særlig viden, måske er det vigtigere med den gode relation og en nysgerrig tilgang.

Materialer, der kan anvendes til at understøtte dialogen:

- *Samtalekort om autisme og kønsidentitet (understøtter samtale mellem borger og fagperson)*
- *Refleksionskort om autisme og kønsidentitet (understøtter dialog blandt fagpersoner)*
- *Autisme og kønsidentitet - Min refleksionsbog*

Kapitel 3: Socialfaglig støtte ift. autisme og kønsidentitet

I dette kapitel beskriver vi interviewpersonernes oplevelser af, hvilke støttebehov der kan knytte sig til et samarbejde omkring autisme og kønsidentitet.

Vi indleder med nogle generelle betragtninger ift. støtte og udfolder dernæst fire temaer, som interviewpersonerne peger på som væsentlige områder ift. at yde relevant socialfaglig støtte ift. autisme og kønsidentitet:

- Ro-baseret tilgang og psykoedukation
- Visualisering og prøvehandling
- Kroppsubehag
- Køns kategorier, sprog og stereotyper

” (...) sådan i den rejse, jeg har været på – inden for kønsidentitet og sådan noget – jeg har følt mig godt pakket ind og stadigvæk skubbet lidt (...) lidt bobleplast på mig og så skubbe derud af (...) Altså det skal være sådan, at de [socialfaglige medarbejdere] er klar til at gribe dig, hvis du er ved at falde alt for meget, men hvis du ikke falder lidt, så kommer du heller ikke videre”

Non-binær og autist, 38 år

Citatet illustrerer, hvordan socialfaglig støtte kan være en hårfin balance ift. at finde personens behov for støtte, når det handler om autisme og kønsidentitet.

Alle de interviewede fagpersoner er enige om, at det er vigtigt at støtte det enkelte menneske til at opnå en nuanceret selvforståelse som det hele menneske, vedkommende er. Kønsidentitet er en del af en persons subjektive oplevelse af eget køn, som ikke nødvendigvis er synlig for andre via biologi eller kønsudtryk. For at finde den rette balance og tilbyde den mest kvalificerede socialfaglige støtte, er det derfor væsentligt at have kendskab til personens egne perspektiver.

De fagprofessionelle interviewpersoner beskriver, hvordan den faglige opgave i at forstå borgerens perspektiv handler om at stille undersøgende spørgsmål, som stimulerer refleksion og mentalisering. En af interviewpersonerne beskriver det på følgende måde:

" (...) det er jo ikke vores [fagpersoners] sandhed eller virkelighed, eller vores vurdering af deres køn, det handler om... men at støtte dem i deres egen proces til at reflektere over dem selv, mærke dem selv, lære at mærke sig selv, og lære at koble det op på, hvad de nu end synes giver mening. Altså, at de kan komme hen til et sted, hvor de måske hviler mere i, hvem de er, ved at have nogen at snakke med om de følelser og tanker, de gør sig. Og ved, at vi [fagpersoner] stiller alle de der åbne spørgsmål, så får de jo reflekteret."

Pædagog og seksualvejleder på privat botilbud

Det bliver fremhævet som vigtigt at være åben, og at man som fagperson tør italesætte de usikkerheder, man har, og samtidig viser sin villighed til at lytte. Det kan fx være, at man ikke kender alle de forskellige kønsidentiteters særlige navne eller er usikker på brugen af pronominer, men samtidig viser, at man gerne vil lære af personen og øve sig i at bruge den terminologi, der giver mening for den enkelte.

Alle fagprofessionelle interviewpersoner er enige om, at der ikke findes en generel opskrift på, hvordan man som fagperson skal handle, når man samarbejder med et menneske med autisme om kønsidentitet. Arbejdet kan foregå på mange forskellige måder og planer, afhængig af hvad den enkelte oplever. Det kan fx både handle om at: *"(...) hjælpe med at få koblet autisme med kønsidentitet bedre sammen, eller hjælpe med at få skilt dem lidt ad"*, som en af interviewpersonerne beskriver det. De fagprofessionelle interviewpersoner fremhæver dog alle, at man som fagperson må have autismeforståelse med i arbejdet med kønsidentitet, fordi:

" (...) Autisme er grundstoffet (...) Uanset om de har en anden kønsidentitet end cis-kønnet, så er de jo født autister. Og så opfatter de jo sig selv og andre anderledes, end en neurotypiker gør."

Pædagog og seksualvejleder på privat botilbud

I det følgende beskriver vi nogle eksempler på, hvordan de interviewede fagpersoner arbejder med emnet kønsidentitet og støtte i deres faglige arbejde.

Ro-baseret tilgang og psykoedukation

En gennemgående erfaring blandt de fagprofessionelle interviewpersoner er, at det kan være vigtigt at arbejde med at skabe ro og tage tempoet ud af en udviklings- og afklaringsproces – især i samarbejdet med unge. Det bliver samtidig opfattet som noget, der kan være svært, fordi man som pædagog kan være meget handlingsorienteret, og er opsat på at gøre det bedste for borgeren.

En ro-baseret tilgang kan være med til at finde den rette balance for støtte ift. det menneske, man samarbejder med, og samtidig forebygge, at det bliver fagpersonen, der handler, fremfor at hjælpe personen til selv at tage handling, hvilket en af interviewpersonerne giver et eksempel på:

” (...) en handlekraftig pædagog booker en institutionsbil og kører i H&M sammen med borger [tildelt mandligt køn ved fødslen]. Han får købt en del kjoler, make-up og smykker. Til fælles husmøde om aftenen på botilbuddet kommer den unge iført kjole, make-up og smykker... nu er han blevet til hun. Og så sidder der seks andre autistiske beboere og tænker, hvad skete der lige der? For halvanden time siden, så har du spist aftensmad sammen med os som en fyr (...) Det forstod de slet ikke. Udfaldet blev en negativ oplevelse for den unge, fordi omgivelserne reagerer negativt (...) Vi havde jo heller ikke haft det på et personalemøde, så vi havde jo ikke engang en fælles tilgang eller sammenhængende plan for det – hvad gør vi ift. forældre, sagsbehandlere osv.”

Pædagog og seksualvejleder på botilbud og STU

Den slags hurtigt opståede idéer anbefales ikke af de fagprofessionelle interviewpersoner. Det handler i stedet om at hjælpe borgeren med at komme overens med sig selv som et helt menneske, både i forhold til sin autisme, kønsidentitet og andet, der kan spille ind, i et roligt og ikke forceret tempo. En af de fagprofessionelle interviewpersoner, der arbejder terapeutisk, forklarer det på følgende måde:

”Jeg er meget opmærksom på, og dermed også meget optaget af inden for autismedelen at arbejde ro-baseret (...) Jeg bliver nødt til at lære dig at kende,

og du bliver nødt til at lære dig selv at kende. Så jeg siger, "vi arbejder langsomt, og så ser vi, hvilken vej vi når til". Og det er rigtig svært, når man har autisme, at vi ikke kender vejen, hele vejen, og vi ikke kender endemålet, og det er det, vi [støttepersoner] kan støtte op om."

Pædagog og seksualvejleder i kommune

Det psykoedukative perspektiv fremhæves generelt som helt centralt og vigtigt for, at man som fagperson vil kunne fastholde fokus på autisme og det samtidige samarbejde om kønsidentitet. At man støtter personen med autisme i at forstå egne styrker og udfordringer både i relation til autisme og kønsidentitet og til at udvikle meningsfulde strategier i hverdagen.

Der er bred enighed blandt de fagprofessionelle interviewpersoner om, at mange af de gængse autismefaglige metoder, tilgange og redskaber er velegnede til at understøtte samtaler og samarbejde om kønsidentitet. Flere af interviewpersonerne, der samarbejder med voksne, har gode erfaringer med at anvende redskaber fra fx KRAP, Let's Visualize eller LA2 i deres arbejde med kønsidentitet. Herudover er der på baggrund af denne interviewundersøgelse udviklet flere redskaber, fx "*Samtalekort om autisme og kønsidentitet*", som kommer omkring syv forskellige temaer, der er relateret til autisme og kønsidentitet. Der er også udviklet en refleksionsbog til mennesker med autisme, der har behov for støtte i forhold til sin kønsidentitet. Bogen kan benyttes til at reflektere over sin kønsidentitet, og hvis personen ønsker det, kan den også anvendes fagligt i det psykoedukative arbejde med autisme og kønsidentitet.

Et andet centralt element, som flere af de interviewede fagpersoner fremhæver som anvendeligt i arbejdet med at forstå personens indefra-perspektiv ift. kønsidentitet, er at inddrage visuel understøttelse og evt. arbejde med små prøvehandlinger sammen med personen. Det vil vi udfolde i næste afsnit.

Visualisering og prøvehandlinger

Flere af de fagprofessionelle interviewpersoner giver udtryk for, at det er gavnligt at inddrage visuelle elementer som understøttende for samtaler om kønsidentitet. Det kan være fx film, billeder, sociale medier eller rollespil.

En af de interviewede fagpersoner, der samarbejder med unge, beskriver gode erfaringer med en-til-en samtaler om kønsidentitet, hvor den unge selv medbragte billeder, film, influencere på sociale medier etc., som vedkommende kunne spejle sig i eller relatere sig til kønsmæssigt:

"Personer med autisme vil ofte være meget konkret tænkende, og derfor vil de typisk også have nogle meget konkrete billeder på kønsidentitet (..). Så jeg beder dem om at finde billeder af de typer, de tænker på, fordi når jeg sidder med en ung fyr og tænker 'når du siger kjole, hvad er det så for en kjole, du snakker om?' Fordi det er jo lige fra 60'er-stil til en eller anden fix lille ting, som nærmest ikke er en kjole, ikke."

Pædagog og seksualvejleder på botilbud og STU

Erfaringen fra de fagprofessionelle interviewpersoner er generelt, at det kan være gavnligt at arbejde med at få sat billeder på, hvordan borgeren ser og forstår sig selv. Borgegens egen forestilling om køn og kønsudtryk skal være udgangspunkt for dialogen. Samtidig må fagpersonen være forberedt på, at kønsidentitet for nogle mennesker er flydende og derfor kan ændre sig over tid. Her kan det fx være godt at vise udvikling via en visualiseret tidslinje fra samtale til samtale, hvor det illustreres, hvad personen har været optaget af ift. sin kønsidentitet.

I de tilfælde, hvor personen gerne vil afprøve forskellige ting ift. kønsudtryk, fx tøjstil, smykker, hår, make-up mv., anbefaler de interviewede fagpersoner en ro-baseret tilgang med prøvehandlinger. Et fokus, hvor der tages små skridt ad gangen, for at undersøge om personen kan lide at være i det, de afprøver. En af interviewpersonerne, der arbejder på et botilbud for unge, giver et eksempel på dette:

"Lige nu har jeg en borger, hvor vi har snakket meget i billeder om, hvordan kvinder kan se ud. Han er meget optaget af røde negle... så er vi startet med helt gennemsigtig neglelak for at finde ud af, om han egentlig kan holde til at have det på (...)"

Pædagog og seksualvejleder på botilbud og STU

En fagperson beskrev erfaringer fra et botilbud, hvor der var flere unge, som var undersøgende på deres kønsidentitet og kønsudtryk. Her havde nogle unge, på eget initiativ og med understøttelse fra nogle medarbejdere, etableret en lokal LGBT+ klub, hvor de unge kunne mødes med hinanden:

" (...) vi har dannet vores egen lille klub, som er åben en time i ugen. Og der sidder to: Én, der er non-binær, én med flydende kønsidentitet. Som bare er der. Og så kan man komme ned og snakke, og spille et brætspil eller spille noget Magic (...) og så får de et eller andet fællesskab og oplevelsen af at have nogle venner med noget, de ved noget om."

Pædagog og seksualvejleder på botilbud og STU

Den praktiske afprøvning kan også være en god indgang til at finde ud af, hvad interessen for kønsidentitet handler om for den enkelte person. Er det fx koblet til noget sensorisk, er der tale om decideret kønsubehag/kønsdysfori eller transkønnethed, og/eller er det en interesse for køn og diversitet? En af de interviewede, der samarbejder med unge, forklarer, at det for nogle kan være hjælpsomt at samarbejde om at forstå spillet mellem autisme og kønsidentitet for netop den enkelte:

" (...) måske handler det ikke bare om, at du gerne vil have kjole på. Det handler måske om noget sensorisk, at stoffet er blødt, luftigt og rummeligt. Så skal vi prøve at dykke ned i sanserne i stedet for, og lad os prøve at finde ud af, hvordan har du ellers haft det i forhold til sanserne?"

Pædagog og seksualvejleder i kommune

Her bliver det vigtigt som fagprofessionel ikke at konkludere på borgers vegne. At være sin egen rolle, position og forforståelser bevidst, så man kan lægge dem på hylden og være opmærksom på at lade borger komme frem til egne konklusioner. Det kan være

gavnligt at dykke ned i både det sensoriske *og* det identitetsmæssige perspektiv, når borger har udfordringer med kropsubehag. Kropsubehaget kan have rødder i det ene eller det andet eller endda i begge, og det er vigtigt at være åben for den forståelse. Dilemmaet og kompleksiteten eksemplificeres yderligere i eksemplet i næste afsnit.

Kropsubehag fylder en del i de autistiske interviewpersoners fortællinger og kan være et af de områder, hvor de kan opleve behov for socialfaglig støtte. Dette udfolder vi nærmere her.

Kønsubehag og kropsubehag

Vi ved, at kropsubehag og kønsdysfori ses oftere hos personer med autisme end hos resten af befolkningen (for mere viden, se litteraturgennemgang Høgh & Kullberg, 2024).

Ud af de seks autistiske interviewpersoner, der er tildelt kvindeligt køn ved fødslen, havde tre på interviewtidspunktet et ønske om at få fjernet deres bryster, også kaldet en mastektomi, og tre havde allerede fået foretaget indgrebet. De seks informanter er hhv. en kvinde med maskulint kønsudtryk, en non-binær, en transkønnet non-binær og tre er transmænd. Alle seks interviewpersoner beskriver et ubehag ved deres bryster, men motivationen for en mastektomi varierer fra ønsket om at have en krop, der stemmer overens med kønsidentiteten, når denne er en anden end den, der er tildelt ved fødslen, til at være koblet med decideret ubehag ved ens krop og til sensoriske dimensioner. De seks personers udsagn illustrerer den kompleksitet, der er knyttet til kønsidentitet og oplevelsen af ens køn og krop ved samtidig autisme.

For én interviewperson handler ønsket ikke kun om kroppen ift. køn, men også om et sensorisk ubehag. Hun beskriver en følelse af at have en fremmed krop og et ubehag ved kroppens udvikling. Som barn så hun sig selv som dreng og har efterfølgende i perioder ønsket at være en dreng. I dag har hun det godt med at være den, hun er, og betragter det at være kvinde som noget "faktuelt og biologisk" og ikke som sin kønsidentitet. Hun beskriver at have en anden seksualitet (i og med at hun er homoseksuel), andre

interesser og et andet kønsudtryk end de fleste kvinder, og hun klæder sig i "drengetøj" eller kønsneutralt tøj. Hun fortæller:

" (...) da jeg var lille, ville jeg gerne være en dreng, virkelig meget, og det var jo meget traumatisk at få bryster. Det var forfærdeligt, og det er sådan set stadigvæk forfærdeligt at have. Jeg ville allerhelst have dem væk. Så tror jeg egentligt, at jeg ville føle mig bedst tilpas, fysisk (...) Men jeg synes faktisk ikke særlig godt om at have pigetøj på, og jeg kan ikke lide, hvis det sidder tæt, og det er også noget sansemæssigt omkring det at have bryster, som jeg finder meget ubehageligt i tøjet."

Autistisk kvinde med maskulint kønsudtryk, 53 år

Interviewpersonen beskriver en tilfredshed med, at hun ikke har været i hormonbehandling i forbindelse med udviklingen af bryster, netop fordi ubehaget ikke handlede om køn, men om noget sensorisk eller kropsligt:

"Jeg er ganske tilfreds med, at jeg ikke har været i hormonbehandling, eller sådan noget. (...) da jeg var 8 år eller 11 år, eller da jeg begyndte at få bryster, så ville jeg have sagt, at jeg skal være en dreng. Og det er jeg altså glad for, at jeg ikke er blevet."

Autistisk kvinde med maskulint kønsudtryk, 53 år

For de tre, der identificerer sig som transmænd, er der mere eksplicit tale om et decideret kønsubehag pga. uoverensstemmelse mellem køn tildelt ved fødslen og kønsidentitet. Der kan være meget på spil ift. en eventuel operation, og beslutningen er ofte ikke lige til. Her kan sanseforstyrrelser og andre autismerelaterede dimensioner også spille ind, hvilket en interviewperson beskriver således:

"Jeg ønsker mig helt klart en flad brystkasse. Om jeg ønsker en top-operation med alle de udfordringer, der følger med (...) Det er en anden sag. Jeg synes, det er helt vildt svært, skræmmende og uforudsigeligt, at skulle have foretaget sådan et indgreb. Og må indrømme, at den frygt til tider overgår mit ønske om en flad brystkasse. Jeg dør meget med sygehusangst/sygdomsangst, så det spiller rigtig meget ind her. Plus selvfølgelig min

autismediagnose med sanseforstyrrelser, behov for forudsigelighed mm. Derfor synes jeg faktisk, det er en svær beslutning. Jeg går med binder [et stykke stof eller undertøj, der presser brystvævet fladt] hver dag, og en flad brystkasse vil helt klart gøre mig glad og mere afslappet i sociale situationer, hvor jeg er bange for ikke at "passe". Men det er ikke et behov, som fylder vildt meget i min dagligdag. Jeg er helt sikker på, at det vil gøre mig glad, når alt det svære er overstået. Og at jeg aldrig vil komme til at fortryde det. Men synes, selve indgrebet og helingsperioden efterfølgende er virkelig svær at overskue for mig på nuværende tidspunkt."

Transmaskulin og autist, 28 år

En anden interviewperson beskriver sin oplevelse med operationen således:

" (...) jeg kunne ikke kigge mig selv i spejlet. Eller jeg kunne godt, men den person, jeg så i spejlet, var ikke den person, jeg var. Og med det samme jeg vågnede op efter operationen, og jeg kunne stå op og kigge mig selv i spejlet, der var det bare tårer. Fordi det var det rigtige. Altså det var med det samme, jeg så det, at jeg vidste, at det var det rigtige. Ikke at jeg ikke var i tvivl før, men det var bare dejligt endelig at have det overstået."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

For nogle kønsdivergente mennesker kan der foregå en indre kamp mellem egen forståelse af, hvordan krop og køn kan hænge sammen, og hvordan kroppen og kønnet ofte hænger sammen i en binær forståelse i samfundet, hvor fx bryster fremstår som et stærkt kropsligt symbol på kvindekønnet. En transmaskulin interviewperson beskriver:

"[Jeg går] med tankerne om, at en mand også kan have bryster. At jeg ikke skal få foretaget indgrebet, fordi samfundet definerer en flad brystkasse som maskulint. At jeg ikke skal følge en opskrift, som jeg ikke selv har skrevet. Men virkelig mærke efter."

Transmaskulin og autist, 28 år

Hvis man som fagperson skal understøtte en kropslig trivsel, vil det også handle om det biologiske, hvor det særligt i samarbejdet med ungemålgruppen kan handle om en

meget konkret undervisning i pubertet, krop og seksualitet. En af de unge interviewpersoner forklarer sit kropsubehag på følgende vis:

" (...) jeg kunne mærke et stærkt ubehag, det, som vi kalder dysfori, da jeg blev teenager og egentlig indså, at der var flere konsekvenser ved at være født kvinde, end det, som jeg havde regnet med. Fordi min mor havde aldrig nogensinde fortalt mig om menstruation og alt det her, man gik igennem. Jeg tænkte bare, at det ikke kommer til at ske for mig."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

Ud over at tilbyde relevant undervisning om krop og seksualvejledning handler den socialfaglige funktion også om at støtte borgerne i at få et mere helhedsorienteret blik på sig selv. Eksempelvis at være undersøgende på, hvordan mistrivsel og kønsbehag eventuelt kan hænge sammen med autisme, eller om ubehaget har sine rødder et andet sted. En af de autistiske interviewpersoner forklarer fx, at vedkommende ikke ser en sammenhæng mellem sin kønsdysfori og autisme, men at den generelle belastning ved at have autisme kan influere kønsdysforien:

"Hvis jeg er belastet, fordi jeg har en periode med høj kønsdysfori, så er det nemmere at blive overbelastet som autist (...) så er det, fordi jeg i forvejen har en belastning. Men omvendt, jeg føler mig ikke mere kønsdysforisk, hvis jeg har en svær periode som autist. De interagerer ikke med hinanden, vil jeg sige. De kan influere hinanden, men ikke interagere."

Transkvinde og autist, 37 år

De interviewede fagpersoner giver udtryk for, at det kan være en kompleks opgave at forstå, hvordan den enkeltes autisme og kønsidentitet influerer hinanden, og at hjælpe borgeren med at udvikle brugbare mestringsstrategier, når fx deres kønsbehag eller kønsdysfori fylder meget. Flere af fagpersonerne oplever, at borgerne henter meget information om kønsidentitet fra sociale digitale fora og har vanskeligt ved at omsætte det, de læser, til deres egen situation. Det kan kræve kontinuerlig støtte at hjælpe med at omsætte viden til egen specifikke situation.

Kønskategorier, sprog og stereotyper

For nogle mennesker med autister kan der være et særligt behov for at passe ind i en bestemt kønskategori, hvad angår kønsidentitet. En af interviewpersonerne fortæller fx om, at det var en lettelse at finde kønskategorien 'demi-guy':

"Jeg havde gået i hvert fald i et år eller to uden et ord og havde egentlig ikke rigtig gidet at prøve at finde et (...) Men det er alligevel rart at have et eller andet. Mest af alt bare fordi, at jeg godt kan lide at have struktur på ting (...) Det må godt have en kasse. Min tilgang til sådan noget, det er, at jeg vil gerne have, at der er ord, der har en definition. Så længe der bare er en kasse (...) Du kan selv skrive noget på kassen. Men kassen skal være der, så er jeg glad."

Demi-guy og autist, 21 år

Flere af de unge interviewede er optaget af kønsidentiteter, kønsudtryk, kategorisering af deres køn og det at "passe ind". En af interviewpersonerne med autisme forklarer sin kønsidentitet på følgende måde:

"Jamen, jeg har altid følt, at det er sådan dag for dag. Så har jeg det sådan lidt: "okay, nu føler jeg mig mere maskulin, nu føler jeg mig mere feminin", men det er altid på en nonbinær måde. Jeg føler mig aldrig som en dreng eller en pige.(...) Det kommer også an på, hvilke folk jeg er rundt om. Altså ved min bror, der vil jeg altid være mere drenget, end jeg vil være foran min mor. Men så alligevel vil jeg være det foran min mor, fordi jeg kender min mor. Men når jeg er sammen med mine pigeveninder, der har jeg ikke noget problem med at være mere piget. Det er bare den der forståelse af, at det køn, som jeg føler mig som, er mere sådan fleksibelt, end hvad en dreng og en pige er. Så derfor føler jeg, at jeg kan passe i begge bokse."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

En anden interviewperson fortæller om skiftende kønskategorier som en del af sin personlige udvikling i forhold til at blive afklaret.

"Jeg kommer aldrig til at være en rigtig dreng. Det var virkelig svært (...) jeg skulle virkelig prøve at finde mig selv. Fordi først var jeg lige non-binær. Og

så bare sådan, nej, det føltes ikke rigtigt. Og så var det sådan, okay, nu ved jeg det her [jeg er transkønnet], (...) da jeg blev 14, så fik jeg en binder, og så blev jeg glad."

Dreng (transkønnet) og autist, 17 år

De fagprofessionelle interviewpersoner giver udtryk for, at man bør være nysgerrig på den enkeltes forståelse af køns kategorier. En fagperson reflekterer over, hvordan køns-kategorier måske kan tilbyde en person et socialt tilhørsforhold, og understreger vigtigheden i at være grundig i sin afdækning af borgerens perspektiver:

"Hvis borger lige pludselig fornemmer, at vedkommende har en anden køns-identitet, fordi vedkommende får et socialt tilhørsforhold og et skifte at tale ind i. Så skal vi som fagpersoner jo kigge på, hvad der ligger til grund. Er det bare et symptom på noget andet, eller er det faktisk en anden kønsidentitet. Det skal vi være grundige på at undersøge."

Psykolog i kommune

Udover at kunne være forbundet med køns ubehag, kan det være relevant sammen med borgeren at overveje og undersøge, om der er tale om maskerings- eller mestringsstrategier i forhold til personens autisme, særlige belastninger eller behov for et nyt socialt tilhørsforhold. En af fagpersonerne, der arbejder terapeutisk med unge, forklarer, at kønsidentiteten kan være med til at facilitere et socialt tilhørssted, fordi de fx på sociale digitale platforme kan læse sig til, hvad et særligt kønsudtryk indebærer, eller hvilken adfærd der knytter sig dertil.

En anden af de fagprofessionelle interviewpersoner, der samarbejder med unge, forklarer, at det er vigtigt hele tiden at arbejde med et nuanceret helhedssyn på den unge. Det handler om at forsøge at arbejde psykoedukativt med den unges egenforståelse som en nuanceret person:

"I min tilgang, der arbejder jeg ikke nødvendigvis med at afklare, hvilken kønsidentitet den unge har, men mere med, at den unge skal kunne rumme og acceptere og leve med, at man ikke behøver at have en fasttømret køns-identitet, når man er 14 år, for at have en personlig identitet. (...) Men det er

jo meget autistisk at have behovet for det og kunne sige: "Det er det her, jeg er"(...) Jo bedre den unge forstår de nuancer, der er med til at forme dem i deres situation, jo bedre (...)"

Pædagog og seksualvejleder i kommune

En anden af de faglige interviewpersoner fortæller omvendt, at det kan være utrolig vigtigt, at fagpersonen hjælper med at skabe forståelse i forhold til sprog og kønskategorier. Fx i forhold til hvordan kønsidentitet og seksualitet relaterer sig til hinanden:

"Så vi skal hjælpe dem med at skille det ad, at det er forskellige ting. Din seksualitet ændrer sig ikke nødvendigvis ved, at du skifter kønsidentitet. Men deres tænkning vil typisk være, hvis jeg skifter kønsidentitet, så må jeg også skifte seksualitet. Det er to vidt forskellige begreber, som ofte hænger sammen, men ikke altid. Det er vigtigt".

Pædagog og seksualvejleder botilbud og STU

Som nævnt i første kapitel er de interviewede fagpersoner enige om, at den fagprofessionelle rolle ikke er at have en holdning til kønsidentitet. Det vigtige i rollen er at støtte den enkelte, og at vedkommende bliver hørt og set. Samtidig giver de udtryk for, at sproget, der anvendes i samtaler om kønsidentitet, skal være "autismetilpasset". Der kan være brug for et mere konkret sprog. En af interviewpersonerne, der samarbejder med unge, forklarer det på denne måde:

"Vi skal turde at være direkte (...) Altså, alle andre vil pakke ind, men hvis vi pakker det ind, så forstår de det ikke. Så vi skal pakke det ud. Fordi de føler sig ikke på nogen måde krænkede eller trådt over tæerne, når man spørger. Til gengæld kan de sidde og tænke, "åh nej, forventer hun, at jeg kan svare på det der krøllede noget, hun spurgte om?""

Pædagog og seksualvejleder på privat botilbud

En af de pårørende bekræfter, at den konkrete tilgang har en god effekt og også understøtter de pårørendes forståelse af fx en transition med hormonbehandling:

" (...) at tingene bliver kaldt det, det er. Altså det der med, at der er en transparent kommunikation, altså en tydelighed, og det skal ikke pakkes ind. (..) Hun [seksualvejleder] er da også den eneste, der har sagt højt, "prøv at høre her, dine kønslæber og klitoris kommer til at vokse, (...) og du får ikke bare skæg her, hvor du gerne vil have det, men du får også røvskæg, altså". Hun kan bare sige tingene direkte, som ingen andre har sagt sådan noget til [sønnens navn], heller ikke til os. Det vidste jeg sgu da ikke noget om. "Og du bliver skaldet, hvis din far har tendens til at blive skaldet, så bliver du højst sandsynligt også skaldet. Du får ikke det der lækre mandehår, du har forestillet dig."

Mor til transmand på 20 år

Til at støtte samtaler er der på baggrund af interviewene i denne rapport udviklet en materialepakke, som kan findes på Social- og Boligstyrelsens hjemmeside.

Vigtige overvejelser i dette kapitel

I dette kapitel har vi beskrevet overvejelser fra de gennemførte interviews ift., hvordan man som socialfaglig støtteperson kan samarbejde om kønsidentitet med mennesker med autisme.

Det kan være gavnligt at være opmærksom på:

1. Det er personens egen proces. Det handler om, hvordan man som støtteperson bedst kan være medundersøgende på personens indefra-perspektiv i forhold til kønsidentitet, forholde sig neutralt og lade egne holdninger træde i baggrunden.
2. Autismen er noget grundlæggende, og derfor er de autisfefaglige metoder og tilgange, som man allerede kender, ofte også anvendelige for denne målgruppe.
3. At tilbyde en ro-baseret støtte og psykoedukation, hvor man som fagperson stimulerer personens refleksions- og mentaliseringsevne.
4. Visuelle elementer som fx billeder, film og små prøvehandlinger i samarbejdet med den enkelte kan være gavnlige.
5. At undersøge hvad der ligger til grund for kønsubehag og/eller kropsubehag og en evt. mistrivsel. Har det rødder i personens autisme, eller er der tale om en decideret kønsinkongruens, dvs. en uoverensstemmelse mellem tildelt køn ved fødslen og kønsidentitet?
6. At kommunikere på en autisfetilpasset måde, herunder være konkret og tydelig i sprogbrug.

Materialer, der kan anvendes til at understøtte dialogen:

- *Samtalekort om autisme og kønsidentitet (understøtter samtale mellem borger og fagperson)*
- *Autisme og kønsidentitet - Min refleksionsbog*

Kapitel 4: Støtte til gensidig forståelse mellem målgruppen og deres pårørende

"(...) da han var non-binær af kønsidentitet. Det, synes jeg, var virkelig, virkelig svært. For jeg har aldrig nogensinde i mit liv mødt et menneske, der var non-binær. Det første, jeg mødte, var så mit eget barn."

Mor til transmand på 20 år

Interviewpersoner i denne undersøgelse peger på, at der kan være behov for socialfaglig støtte ift. at understøtte forståelse mellem mennesker med autisme og en divergerende kønsidentitet og deres pårørende, hvor særligt to områder bliver fremhævet:

1. At understøtte personen i at formidle sin kønsidentitet til de pårørende.
2. At understøtte de pårørendes forståelse af den enkeltes kønsidentitet og konkret understøtte dialogen mellem borger og pårørende.

Vi uddyber disse områder i nedenstående.

At formidle sin kønsidentitet til de pårørende

Pårørendes - i denne undersøgelse forældrenes - rolle og oplevelse kan fylde meget og være betydningsfuld for den enkeltes proces og overvejelser. Det kan derfor være en socialfaglig opgave at understøtte det enkelte menneske i dialogen med de pårørende.

Flere af interviewpersonerne med autisme beskriver, at det kræver overskud at finde forståelse for, at de pårørende kan sørge over den "gamle" kønsidentitet og have svært ved at acceptere den "nye" kønsidentitet. En person beskriver det således:

Interviewer: *"Oplever du nogle gange at blive opfattet som kvinde?"*

Interviewperson: *"Faktisk mest af mine nære relationer på det her tidspunkt. Fordi for dem er det svært at indstille deres hjerne på, at jeg er noget andet. Men dem, jeg møder på gaderne, der synes jeg tit, at jeg bliver opfattet som mand efterhånden."*

Kapitel 4: Støtte til gensidig forståelse mellem målgruppen og deres pårørende

Interviewer: *"Hvad tænker du om, at din familie og nærmeste har svært ved det?"*

Interviewperson: *"Det er ret hårdt ærlig talt. Det gør lidt ondt, men jeg prøver at have medfølelse over for deres proces."*

Transmaskulin og autist, 28 år

En anden interviewperson beskriver herunder, hvordan forældrenes oplevelse og holdning havde stor indflydelse på processen omkring kønsidentitet:

"Jamen, jeg tror mere, at det [at være non-binær] var for min forældres skyld. (...) så jeg tror aldrig, det var for min skyld. Jeg tror altid, at jeg vidste det [at jeg er transmand] og ikke kunne sige det. De indrømmer det nu, de kan godt se det - da jeg var lille. Det kan de altså godt. Så det er altid noget."

Dreng (transkønnet) og autist, 17 år

Samme interviewperson har også valgt at beholde sit "pigenavn" som mellemnavn mest af hensyn til sine forældre.

En anden interviewperson beskriver her, hvordan det at planlægge og tænke på formidling til sine pårørende kan kræve mange ressourcer:

"Fordi jeg ved, at mine forældre selv har sagt, det er rigtig svært for dem at have en samtale om det [kønsidentitet] (...) Og jeg har det svært med at tale med dem om for eksempel min identitet, fordi de ved ikke, hvordan de skal svare. Når jeg siger noget, så bliver der bare stilhed. Så er det sådan lidt, okay, så er det ikke rigtig en samtale. Så er det bare mig, der fortæller noget til dem."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

De fagprofessionelle peger på, at støtten til at have dialog med sine pårørende om kønsidentitet specifikt kan foregå via samtaler, hvor det enkelte menneske kan blive bevidst om, hvordan de ønsker at formidle til deres pårørende. En af de fagprofessionelle interviewpersoner fortæller om et langt samtaleforløb med en person, som resulterede i, at

vedkommende fortalte om sin kønsidentitet til sin familie. Her var støttepersonen med på sidelinjen, og hun fortæller:

"Han blev gennem vores samtaler klar til at møde omverden. Først talte vi med mormor, for det var meget vigtigt for borgeren, og så tog vi den næste i familien. Altså, det er det med at følge dem hele vejen."

Pædagog på regionalt afklaringstilbud ift. beskæftigelse

De fagprofessionelle, der samarbejder med unge, fremhæver det at arbejde med den unges forståelse af den proces, de pårørende gennemgår:

"Jeg bruger meget krudt på at få den unge til at forstå, hvad forandring er for en størrelse. Hvor jeg siger: "Kan du huske, du fortalte mig om, at det var svært, da du fik en ny lærer? Eller kan du huske, da du skulle skifte skole? Eller da der kom en ny chauffør i bussen? Den der oplevelse af forandring, som var svær? Nu er det dine forældre, der skal gennemgå en forandring, eller opleve en forandring, der kan være svær for dem. Så de underkender ikke dig, men de gennemgår en forandring. Før hed du Søren, og nu hedder du Susanne. Så deres liv med Søren slutter, men deres liv med Susanne starter. Så de mister dig ikke som barn, men de mister Søren-identiteten, og de får Susanne-identiteten. Navnet er en forandring, og du går klædt i noget andet osv. Men dine forældre skal bruge tid til at leve med en forandring, ligesom du skal bruge tid til at leve med en forandring." Og det giver nogle gange mening for dem."

Psykolog i kommune

At understøtte de pårørendes forståelse

I pårørendefokusgruppen var der enighed om, at det at have et barn med en divergerende kønsidentitet kan virke sekundært, hvis man i mange år har haft et barn, som har kæmpet med mistrivsel, skolefravær, selvmordstanker, selvskade, depression, angst, OCD m.m. Alligevel fortæller to interviewpersoner her, at det kan ramme som en stor sorg, når barnet forandrer sig ift. køn:

Mor: *"Men den her dag, da han fik recepten i hånden og startede på testosteronen, der må jeg sige, at vi begge to lige blev ramt af, at nu er det faktisk*

Kapitel 4: Støtte til gensidig forståelse mellem målgruppen og deres pårørende

nu, at vores barn vil forandre sig foran øjnene på os. Og det ramte os. Der kom en sorg, som vi slet ikke var forberedt på, fordi jeg har slet ikke ladet det fylde.”

Far: *”Ja, der mistede vi vores datter, altså den dag.”*

Mor og far til autistisk transmand på 20 år

De pårørende kan være meget alene med den sorg, og i pårørendefokusgruppen nikkede flere genkendende til, at de ikke deler disse tanker med deres barn. Når man sammenholder den information med perspektiverne fra forrige afsnit, kan man tale om, at der er en gensidig sårbarhed i dialogen, som den fagprofessionelle skal have for øje. Denne sårbarhed kan afstedkomme det tidligere omtalte dobbelte tabu, som kan resultere i, at man undlader at indlede en samtale af frygt for at såre den anden part. Netop dette beskriver samme mor i sit svar på, om hun deler sin sorg med sønnen:

”Nej, jeg har oplevet, at jeg synes, det er jo svært at dele den sorg, fordi for mit barn er det jo i princippet en stor glæde. For mig er det faktisk en meget større sorg, end jeg lige havde regnet med. Jeg begyndte at skrive dagbog, da han begyndte at tage medicinen. Og den kom også til at hedde det, at jeg sagde farvel til min datter og goddag til min søn. Og bare det at sige det højt kan faktisk gøre mig lidt trist.”

Mor til autistisk transmand på 20 år

En af de fagprofessionelle, der samarbejder med unge, beskriver herunder, hvordan hun arbejder med netop denne sorg hos forældre:

”Her handler det om at forklare, at de ikke har mistet deres barn. Deres barn har bare fået et nyt udseende eller et nyt navn. Det er stadigvæk den samme person. Så det her med at lære dem, at deres hverdag ikke skal ændre sig derhjemme. For det ønsker den, der skifter køn, højst sandsynligt ikke, men vil bare gerne kaldes noget andet. Hvis jeres barns livret er bøf med løg, så vil det fortsat være det. Så hjælpe den unge med at afdramatisere det lidt i forhold til forældrene. Jeg har ikke mødt nogen forældre endnu, som ikke har ønsket at støtte sit barn.”

Psykolog i kommune

De fagprofessionelle havde i et fokusgruppeinterview et forslag om, at der kunne udvikles gruppeforløb til forældre, hvor de udover information også kunne have dialog og sparre med hinanden som pårørende. En af de fagprofessionelle beskriver konkrete erfaringer med at afholde informationsmøder for forældre til unge med autisme og en divergerende kønsidentitet. Her kan man dele viden om både autisme og kønsidentitet. Man skal dog i den sammenhæng være opmærksom på, at det for nogle pårørende kan være ekstra sårbart at deltage i gruppeforløb og informationsmøder med andre pårørende, som en mor her fortæller:

"Jeg vil sige det sådan, at gennem min søns skoletid og frem til nu, der har det nogle gange været sådan for mig, når jeg har siddet sammen med andre forældre, og det er jo noget af det, jeg synes, giver allermest mening, men nogle gange har jeg også følt mig meget ensom. Fordi han bare har været så meget. Han har altid været dårligere end alle de andre. Og det har været en stor hemmelighed for mig, nu siger jeg det. Fordi det har været en kæmpe sorg for mig, for jeg har altid følt mig totalt ensom, så jeg har næsten fået det dårligere af det nogle gange."

Mor til autistisk ung med en flydende kønsidentitet (i perioder transkvinde) på 24 år

For nogle pårørende fungerer det derfor bedre med individuelle forløb og et individuelt rettet fokus. Særligt for pårørende til unge kan det evt. foregå i forlængelse af samtaler med den unge. Som en interviewperson, der samarbejder med unge, beskriver her:

" (...) i slutningen af hver samtale, så aftaler vi: "Er der noget fra den her samtale, som det kunne være rart at få formidlet til dine forældre? Hvordan skal vi formidle det?" Og så gennemgår vi de ting, og så kommer forældrene ind, og så slutter vi samtalen med at ridse de her ting op."

Psykolog i kommune

Vigtige overvejelser i dette kapitel

I dette afsnit har vi beskæftiget os med, hvordan man socialfagligt kan støtte til gensidig forståelse mellem kønsdivergente mennesker med autisme og deres pårørende.

De pårørendes reaktioner kan være betydningsfulde for den enkelte, og de pårørende beskriver en sorg, som kan være svær at dele. Begge parter kan frygte at overskride hinandens grænser, og derfor undlade at have de vigtige samtaler.

Socialfaglig støtte kan med fordel have fokus på den dobbelte sårbarhed ved at:

1. Understøtte borgeren i at formidle sin kønsidentitet til de pårørende. Det kan konkret handle om at blive bevidst om, hvad man ønsker at dele, og hvordan det kan deles.
2. Arbejde mentaliseringsbaseret ift. at opnå forståelse for de pårørendes reaktioner ved fx at dele viden om eller reflektere over, hvordan eventuelle forandringer kan føles for de pårørende.
3. Understøtte de pårørendes forståelse ved at dele viden om autisme og kønsidentitet samt tilbyde støtte i en eventuel sorgproces.

Materialer, der kan anvendes til at understøtte dialogen:

- *Samtalekort om autisme og kønsidentitet (understøtter samtale mellem borger og fagperson)*
- *Autisme og kønsidentitet - Min refleksionsbog*

Kapitel 5: Støtte til mødet med omverden

"(...) man kan sige, at det, jeg møder i samfundet, internaliserer jeg og går hjem med, ikke? Og kan have rigtig svært ved at give slip på transfobi og mikroaggressioner, det der system (...) Jeg ved ikke, om jeg vil kalde det systemvold, det er hårde ord. Men det, jeg sådan har mødt i min proces og alt... det bor inde i én, og det kan gøre det svært for mig at forestille mig, hvordan bliver min fremtid? (...) Så man kan sige, det er nok alt det omkringliggende, som påvirker mest. Fordi inden i har jeg det egentlig meget godt (...)"

Transmaskulin og autist, 28 år

Flere autistiske interviewpersoner, fagprofessionelle og pårørende peger på behov for støtte til mødet med omverden, idet synet på både autisme og kønsdiversitet kan være præget af stereotype forståelser og risiko for stigmatisering. Omverden forstås her bredt som både personens nære netværk, det omkringliggende samfund og online-miljøer.

Vi vil i dette kapitel beskrive disse temaer, som interviewpersonerne peger på som væsentlige ift. at kunne forstå og yde støtte til mødet med omverden:

- Dobbelt belastning i mødet med omverden
- Støtte til dialogen med omverden
- Den socialfaglige rolle i mødet med sundhedssektoren
- Forebyggelse af stigmatisering i autismemiljøer
- Fællesskaber og peers
- Sociale medier, digitale fællesskaber og potentielle faldgruber
- Organisatorisk og faglig understøttelse

Dobbelt belastning i mødet med omverden

De fleste interviewede kønsdivergente personer med autisme beskriver mødet med omverden som en *"dobbelt belastning"* og en oplevelse af at mangle omverdens accept og respekt for det menneske, man er. En af de autistiske interviewpersoner forklarer det på denne måde:

"Set sådan fra mit liv i autis MEPERSPEKTIV, hvis man kan sige det, og trans-kønnet perspektiv, så det, som jeg synes, der er mest besværligt, det er andre folks mening om én, og hvordan man skal være. Fordi det, jeg har det sværest ved, er det der med at få accept fra andre folk, eller i hvert fald at blive respekteret og måske også endda forstået."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

Flere beskriver, at de har "slået sig på" omverden, hvor de ofte har oplevet nedsættende ord, mobning og andre former for diskrimination, som har øget angst- og stressniveauet og for flere ført til vedvarende belastninger, dårligt selvværd og ubehag. En person beskriver det på følgende måde:

"Jeg er vokset op fra 80'erne til midt-00'erne som barn/teenager. Det betyder, at hvis du er anderledes, som autist eller noget som helst, og hvis du så oveni det er transkønnet eller homoseksuel, så er det heller ikke sjovt. Jeg er blevet mobbet rigtig meget (...) Jeg har 10 års erfaring med nærmest daglig vold i skolen. Jeg har været fikseret af lærere, fordi jeg har været kommet så langt ud rent situationsmæssigt, at jeg har kæmpet igennem, kan man sige. Jeg har haft depression, men jeg har bare følt, jeg skulle passe ind for at passe på mig selv (...)"

Transkvinde og autist, 37 år

En anden af de interviewede personer beskriver, at mangeårige oplevelser med mobning har medført mentalt og fysisk ubehag med PTSD-lignende symptomer:

"Der var så også rigtig mange traumer og sådan en social angst, og angst i det hele taget, og fysisk og mental og bullshit-ubehag ved mig selv. Som der er kommet igennem mobning og ubehag [kropsligt] og svært liv. Som jeg rigtig har kæmpet mig gennem. Altså jeg får jo også PTSD-reaktioner, hvis jeg er i nærheden af en gruppe unge, der griner. Selv hvis det ikke er mig, de griner ad. Det er bare den der følelse af (...) oh fuck-reaktion fra mobning. Og den har jeg jo stadigvæk, selv hvis jeg er blevet bedre til at lade mig selv være underlig."

Transmand og autist, 23 år

Flere af de interviewede personer beskriver også, at omverdens respons på både neuro- og kønsdivergens opleves meget ens. Det ens består i følelsen af at blive oplevet som værende ”forkert” og den medfølgende belastning og mistrivsel.

Den belastning, der kan følge af at være både neuro- og kønsdivergent i vores samfund, er også et helt centralt omdrejningspunkt for fagpersonerne på tværs af de to fokus-gruppeinterviews.

De fagprofessionelle har generelt en opmærksomhed på at støtte og hjælpe med perspektivudvidelse for borgeren både ift. deres autisme og kønsdivergens. De beskriver vigtigheden i at støtte borgernes mentaliseringsevne og hjælpe personen med at udvikle strategier til at kunne håndtere mødet med omverden.

En af de fagprofessionelle interviewpersoner fortæller om eksempler på personer, der bliver ængstelige for at gå på arbejde, fordi der bliver råbt ukvemsord af dem i fx bussen. Fagpersonen beskriver, hvordan det her handler om at hjælpe med at finde strategier til, hvordan det kan håndteres og forberede på:

”(...) den virkelighed, de kommer ud i (...) hvad er det, de kan risikere at møde? Og hvordan kan vi lære dem at håndtere det?”

Pædagog og seksualvejleder, botilbud og STU

De fagprofessionelle interviewdeltagere ser ikke den socialfaglige opgave ift. en divergerende kønsidentitet og mødet med omverden som noget meget særskilt fra den mere generelle autismefaglige indsats. Her handler det også om at guide og få delt perspektiver ift. omverden:

”Når vi taler om autisme generelt, så bruger vi jo meget pædagogisk tid på at guide dem i samfundet ift. sociale spilleregler osv. (...) så det er ikke så meget anderledes, når det handler om din seksualitet eller dit køn (...) hvordan gebærder du dig socialt? Er der fællesskaber, du kan søge? Hvad kan du risikere, at folk kan finde på at sige? (...) Det gør vi jo også med alle dem, der ikke er transkønnede. Jeg synes bare, det er en del af at have autisme.”

Pædagog, regionalt botilbud (b)

Stigmatisering af kønsdivergente unge og voksne med autisme ser de fagprofessionelle interviewdeltagere på alle niveauer i deres arbejde. De beskriver et generelt og vedvarende fokus på at støtte personen i at opnå en selvaccept. I dette arbejde kan det ifølge flere af de fagprofessionelle interviewpersoner også nogle gange handle om støtte til at slutte fred med omverdens sociale strukturer.

Dette perspektiv understøttes af nogle af de interviewede personer med autisme, der har fundet nogle mestringsstrategier, hvor de genfortolker deres følelse af anderledeshed og tager den til sig både hvad angår autisme og kønsidentitet. En af de interviewede personer fortæller, hvordan vedkommende har valgt at omfavne sin følelse af anderledeshed for at beskytte sig selv og for at vænne sig til at blive set som "underlig" af omverden:

" (...) Altså jeg brugte det der med at farve mit hår i pangfarver for at vænne mig selv til, hvis folk stirrede. Fordi så er der en grund til, at de stirrede."

Transmand og autist, 23 år

En anden interviewperson beskriver:

"Det meste af mine teenageår foregik jo uden for det normale. Med at skulle igennem diagnosticering. Jeg sad for mig selv i folkeskolen i et års tid, næsten. I ungdomsskolen sad jeg for mig selv i lang tid. Og så da jeg var sammen med andre (...) det var også folk, der faldt uden for normen. Og det var også en meget lille gruppe. Jeg tror, vi var ikke engang 10 personer i alt. Og så en STU hvor alle falder uden for alting. Så jeg har ikke haft noget imod at falde uden for. Og har aktivt gjort det på alle områder."

Demi-guy og autist, 21 år

En tredje person beskriver støtten som noget helt fundamentalt ift. følelsen af at føle sig tilpas i sig selv:

"Den største støtte, jeg har fået i at være min kønsidentitet, det er at være tilpas i mig selv. At jeg får plads til at være mig selv på andre måder. Hvor jeg kan begynde at stille spørgsmål. Og begynde at finde svar - vigtigere end

noget andet. Eller begynde at tænke: "Det er det, jeg er nu. I fremtiden?

Hvem fuck ved, men det er jeg nu."

Transmand og autist, 23 år

Eksemplerne fra de interviewede personer viser forskellige strategier til at håndtere den "dobbelte sårbarhed". Hvad der er en god strategi for den enkelte, vil afhænge af mange faktorer, og flere autistiske interviewpersoner peger på, at det kan være gavnligt at identificere og evaluere diverse strategier med en socialfaglig støtteperson, som kan hjælpe med at binde tråde til personens tidligere erfaringer og til omverden. Dette gælder særligt med hensyn til at finde strategier, der ikke opretholder et negativt selvbillede.

På tværs af de interviewede fagprofessionelle er der dog enighed om, at den faglige opgave med at støtte borgeren i forhold til omverden ikke er en let opgave. De faglige interviewpersoner efterspørger materialer og forståelsesrammer, der kan anvendes til at facilitere samtaler med borgeren og borgerens omgivelser om både autisme og kønsdiversitet. Samtidig ses det som vigtigt at koble denne potentielle dobbelte sårbarhed til samfundsmæssige strømninger og risiko for stigmatisering.

Flere af fagpersonerne stiller i interviewene spørgsmål til, hvordan der i praksis kan arbejdes med at forebygge stigmatisering. Hvad stiller man som fagperson op, når borgerne føler sig dårligt behandlet i de forskellige samfundsarenaer? Kan vi udvikle redskaber til at tale ind i en større samfundsforståelse sammen med borgeren, når det handler om at tilhøre en dobbelt minoritet? En fagperson, der samarbejder med voksne, beskriver et manglende fokus på denne samfundsmæssige dimension på følgende måde:

" (...) Mange af dem [borgerne] vil jo gerne ændre hele samfundet (...) og siger "det er også for dårligt (...) vi skal høres, og vi skal ses, og samfundet skal ændre sig". Hvordan kan vi [fagpersoner] få det med i vores samtaler? Jeg har manglet redskaber til at tage de her snakke."

Pædagog, regionalt botilbud (a)

Støtte til dialogen med omverden

I kapitel 2 bliver det fremhævet, at de fagprofessionelle interviewpersoner ser det som en faglig opgave at bryde et eventuelt dobbelt tabu om autisme og kønsidentitet, når dette vurderes fagligt relevant. Flere af de fagprofessionelle interviewpersoner beskriver noget lignende, når det kommer til at bryde tabu i borgernes omverden.

De interviewede fagpersoner beskriver den faglige opgave med at *"passe på borgeren"* i forhold til omverden som en svær opgave, som de oplever kræver mere fokus. En af interviewpersonerne beskriver det på følgende måde:

"Jeg synes jo, at den her stigmatisering, de møder ude i byen, når de fortæller, at de er blevet råbt ad, spyttet på osv. (...) der kan man [fagperson] jo kun containe det, og sige, at det er jeg godt nok ked af, at du skulle opleve (...) det kan vi jo ikke gøre så meget ved (...) altså vi kan hjælpe dem til at være i det. Men det [at have et kønsdivergent udtryk] har jo en konsekvens, som de skal have med i deres beregninger, og det kan man jo godt forstå er træls, fordi vores samfund ikke er klar til det endnu."

Pædagog, regionalt tilbud (a)

Det bliver beskrevet som en vigtig opgave, at man som fagperson hjælper borgeren med at skabe relation til omverden og forståelse for borgeren i de samfundsmæssige arenaer, som borgeren deltager i. Det kan fx være ift. uddannelsesinstitutioner, jobcentre, sagsbehandlere eller praktiserende læger. Samtidig beskriver de det også som en faglig opgave at arbejde med at styrke borgerens modstandskraft og gøre borgeren opmærksom på, at vedkommende kan "slå sig" på systemet fx ved afslag på kønsbekræftende behandling. Sidstnævnte er et særligt centralt tema for de fagprofessionelle, der samarbejder med voksne.

Den socialfaglige rolle i mødet med sundhedssektoren

Næsten alle de interviewede fagprofessionelle, der samarbejder med voksne, har erfaringer med at støtte personer, der har været i kontakt med sundhedssystemet med henblik på kønsudredning eller kønsbekræftende behandling.

Af undersøgelsens ti interviewpersoner i målgruppen har syv haft kontakt til Center for Kønsidentitet (CKI) eller Sexologisk Klinik, og de udtrykker alle et behov for opfølgende støtte efter påbegyndt behandling.

En af de interviewede personer beskriver, hvordan konsekvenser ved en hormonbehandling har afstedkommet tvivl og sorg, som vedkommende ikke havde forudset:

"Og det er også vigtigt at sige, at selv når man er startet på hormoner eller selv dagen efter operation eller sådan noget, der kan man godt være ulykkelig. Og der kan også være nogle dage, hvor man er pisse ked af det. Fx lige nu. Jeg har mistet min sangstemme på grund af hormoner. Det er ikke sjovt. Altså sådan lige pludselig, så kan jeg ikke synge mere, og det er som om, at jeg har svært ved faktisk at dele den sorg med nogen, for hvis jeg prøver at dele den, så er det som om, at folk har svært ved at rumme den uden at blive bange for, at jeg begår en kæmpe fejl. Og projicerer den angst over på mig. Og det gør, at jeg lige så stille faktisk begynder at åbne mindre og mindre op for de svære ting i min proces."

Transmaskulin og autist, 28 år

Også et evt. afslag på behandling kan kalde på støtte fx til at håndtere de følelser, som afslaget kaster af sig:

"Jeg tror ikke, jeg fik en ordentlig begrundelse [for afslag] (...) Men jeg er bare sådan, "okay, hvad nu hvis jeg gik hen og tog mit eget liv?" Fordi jeg var virkelig, virkelig ked af det over, at jeg ikke fik hormoner. Det kunne sagtens være en mulighed (...) Jeg tror, jeg var der to gange, og så fik jeg et afslag for det. Det synes jeg fandme ikke var i orden (...) De tvivler på én ufattelig meget. Man ender med selv at tvivle på det, og det er bare... jeg ved fandme godt, hvad der er inde i mig. Hvorfor får du mig til at tvivle på det så meget? Og de siger alle de negative ting om det, men de siger aldrig de positive ting om det."

Dreng (transkønnet) og autist, 17 år

Flere af de fagprofessionelle interviewpersoner opfordrer til, at den socialfaglige støtteperson får mulighed for at ledsage borgeren til samtaler i sundhedsvæsenet, hvis personen ønsker det, fordi:

"Det er ikke et super autismevenligt sprog, de bruger, og så går kommunikationen jo helt galt, og de taler forbi hinanden (...) Man kan jo gå ind og læse de notater, der bliver lavet og undersøge, kan de [borger] genkende det, der står? Eller kan de ikke genkende det? Det er jo en ret god samtale at kunne have med dem bagefter, for det er jo ikke altid, at de oplever, at det er det, der er foregået. Eller også kan de ikke huske det. Og så er det lidt noget skidt, at de har været afsted alene. For jeg som fagperson ved jo ikke, om det er det, der er foregået. Og borgeren kan ikke huske det eller har oplevet noget andet – hvad fanden gør vi så ved det?"

Pædagog og seksualvejleder på privat botilbud

Alle fagprofessionelle interviewpersoner, der har erfaring med borgerens møde med CKI, understreger, at det er vigtigt, at støttepersonen er bevidst om sin rolle som støtteperson i behandlingsøjemed, som den der lytter, oversætter og er medundersøgende med henblik på at støtte borgeren:

"Det er ikke os, der skal sidde med løsningen. Fordi det har vi bare en tendens til som pædagog. At vi skal vide, hvad gør vi så? Hvordan fikser vi det? Det er jo ikke os, der skal tage stilling, det er borgerens proces (...) men vi skal være der til at gribe dem i deres afslag og nederlag, når de har behov for det."

Pædagog på regionalt tilbud (a)

Fagpersonerne efterspørger generelt autismetilpassede materialer om sundhedssystemet og kønsbekræftende behandlingsforløb, som kan være oplysende for borgerne om, hvad de forskellige typer behandling indebærer. Det kan være vigtigt for de socialfaglige støttepersoner at vide, hvor de kan finde information om de forskellige former for behandling, så de kan arbejde med dette sammen med den enkelte ift. hvilken betydning, det vil få for deres hverdagsliv.

De interviewede fagprofessionelle giver udtryk for, at den faglige opgave især bliver centreret om støtte til selvrefleksion og mentalisering. En af fagpersonerne beskriver sit arbejde med at lave fordele- og ulempekemaer som en god metode til at kunne støtte borgeren til at konsekvensberegne, hvad det vil betyde for hverdagsliv og omgivelsernes mulige reaktioner at få foretaget kønsbekræftende behandling.

Forebyggelse af stigmatisering i autismemiljøer

En problemstilling, flere af de fagprofessionelle interviewpersoner rejser, er, at der på botilbud og i specialklasser for både unge og voksne med autisme kan være en manglende forståelse blandt bofæller og klassekammerater ift. til at definere sig som andet end det køn, man er tildelt ved fødslen.

Her ses det som en faglig opgave at forebygge konflikter, mobning og udvide forståelsen af kønsidentitet hos de andre personer med autisme, som er afklarede med deres køn og kønsidentitet. Det kan bl.a. ske ved at skabe brobygning til den generelle samfundsdebat omkring kønsidentitet, hvor et stigende antal neurotypiske unge og voksne også oplever kønsubehag eller er undersøgende på deres kønsidentitet (VIVE, 2024).

En af interviewpersonerne, der arbejder på en specialskole for autister, forklarer problemstillingen på følgende måde:

” Der er jo også nogle autister, som er meget låste og meget rigide i deres forståelse af verden. Så er man født pige, så er man pige. Og er man født dreng, så er man dreng. Så det er rigtig svært for dem generelt at forstå hinanden. Jeg synes, det kalder på, at vi som fagpersonale har en bevidsthed om, hvordan man snakker med dem om det, fordi vi netop står med den der ene gruppe af elever, som er meget rigid og meget låst i deres forståelse af kønsidentitet. Og så samtidig står vi med en gruppe, som jo er i tvivl om, hvad køn de er, og hvordan de skal identificere sig selv. Det er ikke, fordi de ikke kan acceptere hinanden, for det kan de egentlig godt, men der ligger bare noget dybt i nogen, det her med kønsstereotyper. (...) Jeg ser min faglige opgave som både at støtte og være der og hjælpe i forståelsen af omverden for eleven, der er undersøgende på sin kønsidentitet (...) Dvs. hjælpe med de der

oversættelser. Og også omvendt den anden vej til dem, der har en fastlåst kønsopfattelse (...) og relatere det til en samfundskontekst.”

Pædagog, regional specialskole

Interviewpersonen beskriver videre, at noget af det mest virkningsfulde i forhold til at sætte fokus på kønsidentitet i de ældste klasser har været at arbejde med åbenhed om ”anderledes” kønsidentitet:

” (...) bare det at turde tale åbent om det i klassen, det virker (...) jo mere vi tager snakken om de ting, der er omkring os, som vi oplever, ser og hører, jo bedre virker det. De [eleverne] oplever jo også verden, hvor de lever, og kan jo nogle gange godt, tror jeg, føle sig lidt ensomme og føle sig sat uden for - at de er de eneste, der går med de her tanker (...) men det er de jo ikke. Det har mange neurotypiske unge jo også. Som fagperson skal man turde gå ud på gyngende grund (...) og turde stå ved, at det ved jeg måske ikke så meget om lige nu, men jeg vil gerne blive klogere på det sammen med jer.”

Pædagog, regional specialskole

Rollen som oversætter og mediator er også beskrevet af de fagpersoner, der arbejder på botilbud. Her ser de det også som en faglig opgave at få arbejdet med en accept af, at man kan se forskellig ud og definere sig forskelligt som person, men samtidig også være klar til at kunne håndtere konflikter og evt. mobning.

Her kan peer-to-peer-fællesskaber omkring kønsdiversitet være et muligt tilbud, som nogle borgere kan profitere af, men ikke nødvendigvis alle.

Fællesskaber og peers

Hvis en person ønsker det, kan en socialfaglig støtteperson tilbyde støtte til at finde og indgå i relevante og meningsfulde fællesskaber. Flere af de interviewede personer beskriver udfordringer med at indgå i fællesskaber. De fleste fortæller, at de har et meget sparsomt socialt netværk. Nogle udtrykker, at det er efter eget ønske, mens andre savner fællesskaber med peers enten i form af autisme og/eller kønsdiversitet.

Der findes organiserede peer-to-peer-fællesskaber, hvor personer støtter hinanden via livserfaringer, de har til fælles. Det kan handle om at have nogen at spejle sig i, og der kan være et behov for at møde nogen, der har været igennem svære perioder og nærmest præcis de samme ting som én selv, som en af interviewpersonerne beskriver det:

" (...) jeg havde brug for nogen at tale med. Nogen, der på et eller andet punkt enten har haft det lige så dårligt som mig, eller havde det så dårligt som mig. Og det lyder jo nok forfærdeligt, når man tænker på det. Men det er sådan lidt svært at være i noget, når der ingen er, du kan relatere til overhovedet. Så jeg kom derop [i en klub for LGBT+ personer]. Det var en gang om måneden. Det er Under Regnbuen, som det hedder."

Transkønnet nonbinær og autist, 21 år

Vi har i kapitel to beskrevet erfaringer fra et botilbud, som har etableret en lokal LGBT+ klub. Det er dog ikke altid nok at etablere et tilbud eller identificere eksterne tilbud, hvor man kan møde peers og indgå i fællesskaber. Der kan være mange årsager til, at en person ikke deltager i fællesskaber eller finder det sociale aspekt svært. Som fagperson kan det være centralt at være medundersøgende og forsøge at se bag om afvisningen af et socialt fællesskab. For nogen kan det måske handle om, at de har brug for fagpersonens hjælp til at forudsige og evt. facilitere, hvad der skal ske i de sociale fællesskaber, eller hvad der kan forventes.

Deltagelse i fællesskaber kan ifølge flere af de autistiske interviewpersoner være svært og koste rigtig meget energi, fordi det kan være udfordrende både socialt og kommunikativt. En af de interviewede borgere havde prøvet at deltage i et peer-netværk, men syntes, det var svært:

Interviewer: *"Men kunne du godt tænke dig at have et netværk af nogen, der er både transkønnede og autister?"*

Interviewperson: *"Jeg har forsøgt, men af en eller anden grund (...) og jeg ved ikke hvorfor (...) de vil ikke snakke med mig længere. Ja. Jeg ved ikke, hvad der er sket. Men et eller andet er der i hvert fald sket. Men det kan være i mine manglende sociale evner."*

Kapitel 5: Støtte til mødet med omverden

Interviewer: *"Så du har ikke rigtig noget netværk, hvor du taler om hverken det ene eller det andet?"*

Interviewperson: *"Ikke rigtigt. Altså, det kan man jo ikke kalde et netværk. Altså, den eneste jeg sådan set har samtaler med, det er med hende [bo-støtte]. Og så når der er opfølgning nede på Center for Kønsidentitet."*

Transkvinde og autist, 38 år

Heller ikke arrangementer i bl.a. LGBT+-regi har vist sig at være befordrende for interviewpersonen, fordi der er mange mennesker.

" (...) den eneste kur for det [at være sammen med mange mennesker], det er alkohol. Og hver eneste gang jeg har været til et eller andet, det har altid bare været lige først "jeg skal altså lige have noget at drikke"."

Transkvinde og autist, 38 år

En anden af de autistiske interviewpersoner fortæller om et behov for at være social omkring "noget" og altså, at der er et formål med at mødes:

"Altså jeg har brug for alenetid, men jeg kan også godt lide at være sammen med andre. Jeg har også et socialt behov, men det er vigtigt for mig, at jeg kan være mig selv, og jeg ikke behøver at skulle ... Altså jeg vil gerne have, at vi har et eller andet, vi kan mødes om, fremfor at der er nogen, der ringer; "skal vi ikke mødes til en kop kaffe?" Ja. Og hvad skal vi så ellers med den kop kaffe?"

Autistisk kvinde med maskulint kønsudtryk, 53 år

Det, der giver mening for én, giver ikke nødvendigvis mening for en anden. En pårørende fortæller her om vigtigheden i, at sønnen har fundet et fællesskab, der giver mening for ham:

"Og så tror jeg, det er utrolig vigtigt, at de har nogen at spejle sig i (...) det der har betydet allermest, har været det her med at have en vennekreds, som holdt af ham for den, han var (...) Men det, at han har fundet den her lille kreds i forhold til hans autisme. Han kan i forvejen ikke holde ud at have en

kæmpe vennekreds. Så han har jo fundet sådan en lille tryk ramme, hvor hans liv fungerer på den måde (...) Jeg synes, at en af de ting, vi har mødt meget, har været, at fagfolk også mente, at man skulle være med i et fællesskab. Og der tror jeg, det er rigtig vigtigt, at man får lov til at være i det fællesskab, der giver mening for én, frem for at man prøver at presse dem ind i nogle normrammer, "for man skal jo have nogle venner". Og det skal man også, men de venner skal jo også gerne netop være nogen, der støtter én i, hvad der er godt for én."

Mor til autistisk transmand på 20 år

Flere af de interviewede personer deltager også hyppigt i onlinefællesskaber, det beskriver vi nærmere i næste afsnit.

Sociale medier, digitale fællesskaber og potentielle faldgruber

Sociale medier fremhæves af de interviewede personer som et sted, hvor man mere uforpligtende og på egne præmisser kan tage del i fællesskaber. Her kan man møde ligesindede og have et rum, hvor man kan prøve forskellige ting. En af de interviewede personer fortæller om at få viden om kønsidentitet og samtidig møde mennesker, vedkommende kunne spejle sig i på et tidspunkt i livet, hvor de "virkelige" fællesskaber ikke var gavnlige:

"Altså, det var bl.a. igennem det der furry community [se ordliste]. Størstedelen af det er queer [se ordliste] på en eller anden måde. Der er rigtig mange mennesker, der deltager i det som en hobby, fordi det er et queer community, et sted du kan passe ind online. Og det var igennem der, jeg joined. Jeg var 15 og på efterskole (...) Jeg vil ikke sige, at jeg var deprimeret, men det er der, hvor jeg er blevet mobbet allermest i mit liv (...) så bare igennem det, så har jeg mødt flere og flere mennesker, som jeg har lært noget af. Den her person, han siger, han er homoseksuel, og det kan jeg sgu da godt relatere en lille smule til det der, og den her person siger, at de er non-binær, og det kan jeg sgu da også relatere lidt til. Så har jeg bare mødt flere mennesker og lært mere. Og så har jeg altid reflekteret for mig selv: Hvordan har jeg det med det her i forhold til mig selv?"

Non-binær og autist, 20 år

Det er på de sociale medier, at størstedelen af de interviewede borgere finder deres viden om kønsidentitet. Ofte er det fra udenlandske, engelsksprogede medier. En af de autistiske interviewpersoner fortæller:

"Jeg kunne se rigtig meget YouTube og lære rigtig meget om det [kønsidentitet] og høre andre folks oplevelser og rigtig blive komfortabel i, at jeg ved, hvad jeg skal. Men det er igen et problem, du vil have, hvis det er, at du for eksempel ikke er god til engelsk. Alle de ting, jeg har lært, det er på engelsk. Jeg synes ikke, man kan læse særlig meget om det på dansk."

Transkønnet non-binær og autist, 21 år

Også for pårørende kan det være en måde at tilegne sig mere viden om både autisme og kønsidentitet på en konkret og lettilgængelig måde, som en af de interviewede pårørende fortæller:

"Vores familie har i hvert fald været enormt ramt af, at der jo ikke var tid til at skulle sætte sig ned og gå til alverdens møder og netværk og oprette høj kontakt med alle mulige. Så jeg har haft gavn af selv at kunne gå på nettet, på sociale medier og så følge nogen, der på en eller anden måde helt konkret kom med nogle fif. (...) jeg har søgt lidt på nogen, det har primært været engelske, som så har handlet om kønsidentitet. Det tror jeg, er der, hvor jeg får mest ud af det, og så får jeg nogle tanker, som jeg så kan følge op på og google nærmere på og finde nogle forskningsartikler om det, og så kan jeg skabe mig et billede af, hvad det egentlig handler om."

Mor til autistisk transmand på 20 år

Flere af de interviewede personer nævner også, at der er faldgruber ved de sociale medier. Bl.a. fortæller to, at de har valgt at forlade bestemte grupper eller i det hele taget forlade de sociale platforme, fordi det kan være med til at skabe mistrivsel, fordi tonen kan være hård og konfliktskabende:

"(...) når folk går sammen i et miljø, så bliver der også noget toxic, man må regne med, der er der. Men jeg er bare så træt af grupper, der er imod grupper. Og det kan jeg mærke, det gør ikke mig noget godt. Så jeg søger det ikke så meget."

Non-binær og autist, 38 år

Det er ikke kun en hård og konfliktskabende tone, der kan give udfordringer. I dette citat udfolder en interviewperson, hvordan tilstedeværelse på sociale medier også kan blive svær, hvis tonen bliver positiv, mens man selv har det svært:

"(...) Samme grund til, at jeg forlod Facebook. Det var ikke nødvendigvis en negativ kommentar. Lige så meget som det faktisk var positive kommentarer (...) om andre. Mens jeg egentlig sad og ikke havde det særlig godt."

Transkvinde og autist, 38 år

Flere af de fagprofessionelle interviewpersoner giver udtryk for, at det er en god idé at interessere sig for, hvor borgerne får deres viden fra omkring kønsidentitet, hvis personen ønsker at dele dette. Hvilke YouTube-film ser de, følger de nogle bestemte influencere, og hvilke online-fællesskaber deltager de i? Det er en viden, der kan være vigtig at integrere i samtaler for at forstå den enkeltes måde at se sin autisme og kønsidentitet på.

Organisatorisk og faglig understøttelse

For, at socialfaglige medarbejdere kan føle sig klædt på til at samarbejde med personer med autisme, der har behov for støtte ift. deres kønsidentitet, er der brug for at opbygge faglig viden og kompetencer.

Blandt de interviewede fagprofessionelle er der forskellige erfaringer med at opbygge faglig viden, kompetencer og kapacitet omkring autisme og kønsidentitet. Alle er dog enige om, at det faglige udgangspunkt er autisme.

De interviewpersoner, som havde en seksualvejlederfunktion, havde alle en form for tovholderrolle eller sparringsrolle i forhold til andre kollegaer, der arbejdede med emnet

kønsidentitet i det borgernære samarbejde. En af de fagprofessionelle interviewpersoner gav et eksempel på, hvordan de arbejdede på at højne viden om autisme og kønsidentitet i organisationen. Her stod en faglig leder med ansvaret for at indsamle viden og metoder til en vidensbank, som blev formidlet til en vidensperson i hvert team i organisationen:

" (...) så drøfter vi resultater, hvad virker eller virker ikke. Hvad er erfaringerne med genderbread-redskabet [se ordliste]? Og kan vi afprøve noget andet godt samtalemateriale? (...) Så er de ude og afprøve, og så samler vi viden ind på den måde, så vi får vidensdelt med de her formidlere (...) Så laver vi en workshop, hvor vi sidder i tre timer, koncentreret, hvor vi deler erfaringer, laver oplæg, sådan at vi hele tiden får de nyeste erfaringer med."

Pædagog og seksualvejleder i kommune

Andre eksempler på videns- og kompetenceløft af medarbejdere på botilbud om autisme og kønsidentitet har været drevet af seksualvejledere. Her har opgaven bl.a. været forbundet med undervisning af kollegaer, hvor der udover viden om kønsidentitet også har været fokus på den fagprofessionelle rolle ift. at arbejde med kønsidentitet. Det har især handlet om at have en åben og undersøgende tilgang og italesættelse af forskellen på ens private holdning og den fagprofessionelle tilgang til borgeren, som skal bygge på åbenhed og støtte:

" (...) På arbejde er det blevet en arbejdsopgave, som er lige så vigtig som at lære borgeren at lave mad. Det fylder lige meget, og vi er professionelle (...) og så må man gå ud og tænke alt muligt andet i sin fritid (...) men hvis det er fordi, de ikke er åbne overfor kønsidentitet eller andre former for seksualitet, så må de lade det ligge hjemme (...) for vi får jo flere af dem [borgere i målgruppen]."

Pædagog på regionalt botilbud (b)

Set i det perspektiv virker det, som om der er et behov for at få brudt et potentielt tabu blandt kollegaer om kønsidentitet og de potentielle bias, der måtte være om emnet i

personalegruppen. Ligesom der lyder til at være et behov for at sætte fokus på de fagprofessionelle roller.

I materialet, der er udviklet som en del af projektet, indgår en række *refleksionskort*, som kan anvendes i medarbejdergrupper til at være undersøgende på, hvordan der kan etableres en fælles styrket tilgang til at arbejde med mennesker med autisme, der har behov for støtte ift. deres kønsidentitet.

Vigtige overvejelser i dette kapitel

I dette kapitel har vi beskæftiget os med socialfaglig støtte til mødet med omverden. Der er stor sandsynlighed for, at kønsdivergente mennesker med autisme har haft gentagne negative oplevelser i mødet med omverden. Disse erfaringer kan lagre sig og have stor indflydelse på, hvordan man er i verden og i mødet med omverden.

Det kan være gavnligt at overveje:

1. Hvilken indflydelse de mulige belastende erfaringer har på de *strategier*, den enkelte mere eller mindre bevidst vælger i mødet med omverden. Det kan være en vigtig støttefunktion at tilbyde sparring ift. disse strategier særligt med fokus på at udvælge strategier, der ikke opretholder et negativt selvbillede.
2. Om der er behov for støtte i forberedelsen til, under og efter et forløb hos Center for Kønsidentitet. Her kan en socialfaglig støtteperson være en uvildig sparingspartner, bisidder, oversætter, researcher, hukommelses-hjælper mm. Særligt er der ofte behov for en bisidder, der med en autismefaglighed kan agere oversætter i mødet med sundhedssektoren.
3. At tilbyde hjælp til at finde og deltage i fællesskaber, som er menings- og værdifulde for den enkelte.
4. At sociale medier kan være et uforpligtende sted at tilegne sig viden om kønsidentitet både for borgere og pårørende. Det er også her, mange møder peers og ser mulighed for at prøve forskellige ting af.
5. At der kan være faldgruber og negative sider forbundet ved tilstedeværelse på sociale medier og deraf et behov for socialfaglig støtte.
6. Hvordan man i medarbejdergrupper kan skabe fælles refleksion og tilrettelægge den bedst mulige faglige tilgang og indsats.

Materialer, der kan anvendes til at understøtte dialogen:

- *Samtalekort om autisme og kønsidentitet (understøtter samtale mellem borger og fagperson)*
- *Refleksionskort om autisme og kønsidentitet (understøtter dialog blandt fagpersoner)*
- *Autisme og kønsidentitet - Min refleksionsbog*

Litteratur

Høgh, H. & Kullberg, S. (2024): Autisme og kønsidentitet. Hvad er vigtigt at vide- set fra et socialfagligt perspektiv? Metodecentret. Download fra www.metodecentret.dk

VIVE (2024): Trivsel og mental sundhed blandt LGBT+-unge – En kortlægning for udvalgte områder i Danmark

Bilag

Undersøgellesdesign

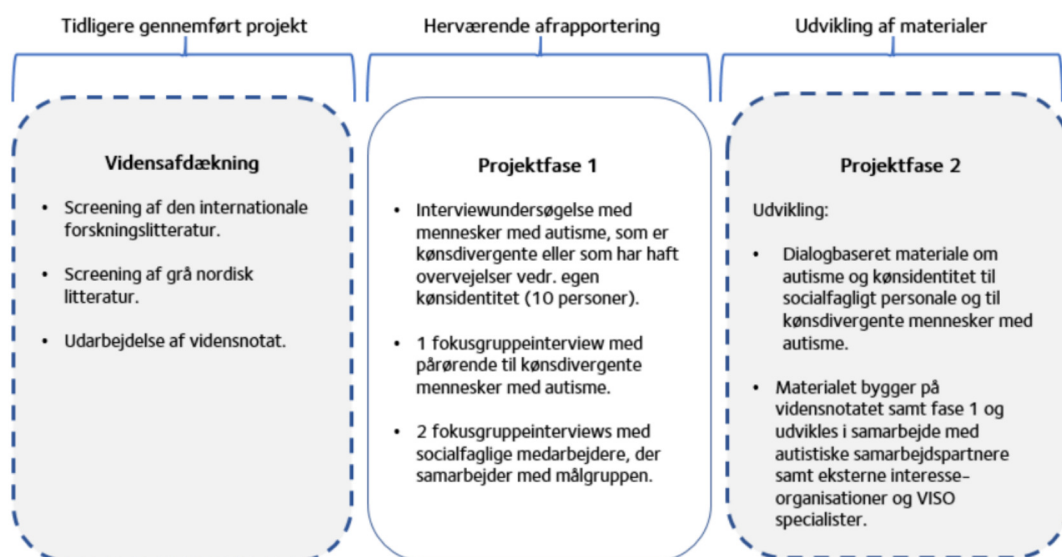
Undersøgelsens formål

Formålet med denne kvalitative undersøgelse er at undersøge, hvordan socialfaglige medarbejdere i højere grad kan bidrage til at øge trivsel og reducere mentale helbredsproblemer hos unge og voksne i undersøgelsens målgruppe.

Analysen skal supplere den tidligere gennemførte gennemgang af den internationale forskning på området (Høgh og Kullberg, 2024), og bidrage til vidensgrundlaget for projektets mål: at udvikle dialogbaseret materiale om autisme og kønsdiversitet til socialfaglige medarbejdere.

For et samlet overblik over projektets faser, se figur 1.

Figur 1: Projektmodel

Organisering

Undersøgelsen er gennemført af Specialområde Autisme og Metodecentret for Social- og Boligstyrelsen. For at sikre det bedste faglige afsæt for projektet er der nedsat en sparringsgruppe bestående af fire VISO-specialister (fra hhv. Neuropsykologisk praksis, Center for autisme, Autismecenter Syddanmark, Autismecenter Nord-Bo), to repræsentanter fra Social- og Boligstyrelsens projektgruppe, en repræsentant fra Center for Kønsgenidentitet, en repræsentant fra FSTB, en repræsentant fra Autisme Ungdom, en repræsentant fra Autisme- og Aspergerforeningen, en repræsentant fra Autismeforeningen, en repræsentant fra LGBT+ Danmark samt to kønsdivergente mennesker med autisme. Sparringsgruppen har ikke haft beslutningskompetence.

Sparringsgruppen har bidraget til at udvikle rekrutteringsmateriale til interviewdeltagere og interviewguides samt med sparring i udviklingen af dialogmaterialet.

Interviewpersoner

Vi har gennemført følgende interviews:

- Ti semistrukturerede interviews med mennesker med autisme, som enten er kønsdivergente, eller som tidligere i livet har oplevet et krops- eller kønsuhenslykke eller en kønsinkongruens.
- Et semistruktureret fokusgruppeinterview med pårørende til autistiske kønsdivergente personer.
- To semistrukturerede fokusgruppeinterviews med fagprofessionelle; ét med fagpersoner, der samarbejder med ungdomsgruppen (i projektet afgrænset 13-25 år), og ét med fagpersoner, der samarbejder med voksenmålgruppen.

De autistiske interviewpersoner

De ti interviewpersoner er rekrutteret vha. interesseorganisationer, sociale medier samt bo- og beskæftigelsestilbud målrettet autismeområdet.

Kriterierne for at deltage var, at man skulle:

1. Have en autismediagnose
2. Have eller have haft udfordringer med sin kønsidentitet - enten sin egen oplevelse af sin kønsidentitet eller ift., hvordan samfundet generelt opfatter køn
3. Have lyst til at dele sine erfaringer og refleksioner ift. sin kønsidentitet og også gerne refleksioner omkring, hvordan de er blevet hjulpet og/eller bedre kunne være blevet hjulpet

Vi modtog 26 henvendelser fra personer, der gerne ville bidrage som informanter. Herudfra udvalgte vi ti på baggrund af kriterier som diversitet i kønsidentitet, alder, alder ved autismediagnose, tildelt køn ved fødslen, og vi skævede til geografien, da vi også ønskede en spredning ift., hvor i landet informanterne bor samt land vs. by.

Tabel 1: Informantoversigt; informanternes betegnelse for egen kønsidentitet, tildelt køn ved fødslen, alder og alder ved autismediagnose

	Informant 1:	Informant 2:	Informant 3:	Informant 4:	Informant 5:
	Autistisk kvinde med maskulint kønsudtryk	Transkvinde	Non-binær	Transkvinde	Transmaskulin
Tildelt køn ved fødslen	♀	♂	♀	♂	♀
Alder	53	38	38	37	28
Alder ved autismediagnose	47	31	25	32	25
	Informant 6:	Informant 7:	Informant 8:	Informant 9:	Informant 10:
	Transmand	Transkønnet non-binær	Demi-guy	Non-binær	Dreng/ Transkønnet
Tildelt køn ved fødslen	♀	♀	♂	♂	♀
Alder	23	21	21	20	17
Alder ved autismediagnose	15	15	14	10	13

Interviewene var af en times varighed, og interviewpersonerne valgte selv, om det skulle foregå fysisk hos dem selv, i Specialområde Autismes lokaler, virtuelt eller telefonisk. Ét interview foregik over telefon, tre interviews foregik over video, og de sidste seks foregik ved fysisk møde. I tre interviews sad en bostøtte med. Interviewpersonerne fik tilsendt en detaljeret interviewguide på forhånd. Intervieweren var opmærksom på ikke at afvige i højere grad, så strukturen blev fulgt mere slavisk end forventeligt med en semi-struktureret guide for at imødekomme de interviewedes potentielle behov og præferencer.

Alle informanter var på interviewtidspunktet relativt afklarede ift. egen kønsidentitet. Flere informanter har andre tilstande end autisme, som fx ADHD, OCD og angst. Erfaringer med at modtage socialfaglig støtte var varierende i informantgruppen. Specielt ungdomsgruppen havde begrænset erfaring med socialfaglig støtte. De fire yngste informanter var alle hjemmeboende (én på efterskole), og de måtte under interviewene ofte tænke sig til, hvad en socialfaglig støtte kan bruges til.

De pårørende

De pårørende blev rekrutteret gennem interesseorganisationer samt gennem informanter fra de to fokusgruppeinterviews med fagprofessionelle. Der har ikke været overlap mellem de autistiske informanter og pårørende-informanterne.

Et to-timers fokusgruppeinterview blev afholdt virtuelt med fem pårørende:

Tabel 2: De pårørende og relationen

	Pårørende 1 og 2	Pårørende 3	Pårørende 4	Pårørende 5
Pårørende relation	Mor og far til autistisk transmand på 20 år.	Mor til to autistiske unge; nonbinær transperson på 23 år + nonbinær med flydende kønsidentitet på 27 år.	Mor til autistisk ung med flydende kønsidentitet (i perioder transkvinde) på 24 år.	Mor til autistisk transmand på 21 år.

De fagprofessionelle

Rekrutteringen af fagpersonerne er sket via åbne invitationer, der er blevet distribueret via sociale medier, faglige netværk og af projektets sparringsgruppe.

Tabel 3a: Deltagere i fokusgruppeinterview ungemålgruppen

Deltager 1	Deltager 2	Deltager 3	Deltager 4
Pædagog og seksualvejleder på botilbud og STU	Pædagog og seksualvejleder i kommune	Psykolog, i kommune Terapiforløb med unge i målgruppen	Pædagog, ansat på regional specialskole for autisme

Tabel 3b: Deltagere i fokusgruppeinterview voksenmålgruppen

Deltager 1	Deltager 2	Deltager 3	Deltager 4
Pædagog på regionalt botilbud (a)	Pædagog på regionalt tilbud (b)	Pædagog på regionalt afklaringstilbud ift. beskæftigelse	Pædagog og seksualvejleder på privat botilbud

Analyse og bearbejdning af data

Bearbejdning af indsamlede data har overordnet set to formål: 1) identificere, hvad der kan være på spil for både målgruppen selv, deres nærmeste samt de fagprofessionelle, der yder støtten, for at 2) pege på mulige støttebehov og i den forbindelse metoder, modeller og materialer, der kan have en anvendelsesorienteret relevans i den socialfaglige praksis.

I bearbejdningen af data er en empiridrevet (induktiv) metode valgt for at lade empirien bestemme retningen. I analysen er vi interesserede i at blive klogere på interviewpersonernes perspektiver og fortællinger. Analysens temaer har taget sit udspring i data fra interviews med personer i målgruppen, og kodetræet er således bygget op omkring temaer fra de ti individuelle interviews.

Ordliste

Bias

Et bias er en bevidst eller ubevidst fordom eller tendens, som har betydning for vores vurderinger. Kønsbias er således at handle, forstå og vurdere på baggrund af egne bevidste eller ubevidste forståelser og fordomme om køn.

Binder

Et stykke stof eller undertøj, der presser brystvævet fladt.

Binær kønsforståelse

En forståelse af, at der findes to køn, og at de er hinandens modsætninger.

Cis-kønnet

At være cis-kønnet refererer til en person, hvis kønsidentitet, kønsudtryk og sociale køn svarer overens med det tildelte køn ved fødslen.

Demi-guy

Der er forskellige definitioner af betegnelsen demi-guy. I hovedtræk kredser de om, at en demi-guy er en person, hvis kønsidentitet kun er delvis mand.

Døde navn

En transpersons døde navn er det navn, vedkommende havde før kønstransition.

Furry community

Furry er en subkultur, og deltagelse involverer ofte at klæde sig ud som dyrelignende personaer (kaldet fursonas).

Genderbread-redskab

Genderbread-personen er et pædagogisk redskab, der bruges til at forklare og visualisere forskellige aspekter af køn og seksualitet på en letforståelig måde. Det bruges især i undervisning, oplysning og samtaler om kønsmangfoldighed.

Genderfluid

På dansk også kaldet kønsfluiditet eller flydende kønsidentitet. Det er en ikke-fast kønsidentitet, der skifter over tid eller afhængig af situationen.

Intersektionalitet

Intersektionalitet er oprindeligt opstået som begreb for at beskrive interaktionen mellem forskellige grunde til diskrimination. Intersektionalitet handler om overlap mellem en persons forskellige identitetsmarkører, det kan fx være autisme og kønsidentitet, men kan også være sociale forhold, etnicitet mv.

Kønsbekræftende eller kønskorigerende behandling

Behandlinger, som ændrer kønsudtrykket svarende til det oplevede køn.

Kønsdivergent

Når man bryder med normerne for køn, fx ved at have en anden kønsidentitet end det tildelte ved fødslen, kan man beskrives som kønsdivergent.

Kønsdiversitet

Kønsdiversitet handler om repræsentationen af mennesker med forskellige kønsidentiteter. Det er noget, vi kan være som gruppe, man er altså ikke kønsdivers i sig selv, men kan være en del af en kønsdivers gruppe som et kønsdivergerende individ.

Kønsdysfori

Følelsen af ubehag, der opstår, når fx ens krop eller fremtræden ikke stemmer overens med ens egen kønsforståelse, eller når man fx bliver fejlkønnet af andre. Følelsen af kønsdysfori kan have rødder i biologiske, psykologiske og / eller sociale faktorer. Kønsdysfori spænder fra let, situationsbestemt ubehag til overvældende og permanent i sådan en grad, at behandling er nødvendig.

Kønsidentitet

Bruges til at definere individets personlige og indre følelse af eget køn.

Kønsinkongruens

Sundhedsfagligt bruges betegnelsen kønsinkongruens ofte om en markant og vedvarende uoverensstemmelse (inkongruens) mellem et individs tildelte køn og kønsidentitet. Det at opleve kønsinkongruens behøver i udgangspunktet ikke at være svært eller problematisk. Man kan sagtens have en kønsidentitet, som ikke er overensstemmende med det tildelte køn, og have det godt. Men for mange transpersoner og personer med kønsinkongruens kan denne uoverensstemmelse være lidelsesfuld og/eller føre mange svære og smertefulde ting med sig. Se kønsdysfori.

Kønsudtryk

Omfatter alt fra udseende, tøj, adfærd, relationer, følelser, stemmeleje til, hvordan man sidder på en stol og meget mere.

Mastektomi

Kirurgisk fjernelse af bryst.

Minoritetsidentitet

Minoritetsidentitet refererer til den del af en persons identitet, som er forbundet med at tilhøre en gruppe, der udgør en minoritet i forhold til den dominerende kultur eller samfundsgruppe.

Non-binær kønsforståelse

En forståelse af, at der findes mange forskellige kønsidentiteter, som ikke nødvendigvis er hinandens modsætninger.

Pronominer

Et pronomen kaldes også et stedord på dansk. I denne sammenhæng er det stedordene han/ham, hun/hende, de/dem, der er relevante. Pronominerne han/ham og hun/hende bruges af flertallet, som identificerer sig som enten en mand eller en kvinde. Pronominerne de/dem bruges fx af personer, der har en non-binær kønsidentitet.

Queer

Queer er en åben betegnelse, der handler om at bryde eller udfordre faste normer omkring fx køn og seksualitet.

Stigma (og dobbelt-stigma)

Et stigma defineres som et fysisk, psykisk eller socialt "miskrediterende særtræk", som adskiller en person fra flertallet. Det er konteksten og omverden, der definerer, hvad der er miskrediterende, så det, der i én kontekst er et stigma, er det ikke nødvendigvis i en anden sammenhæng. Har man et dobbelt-stigma, har man to miskrediterende særtræk.

Sociale køn

Hvordan dit køn opfattes af andre (kønsnormer og kønsroller).

Tildelt køn ved fødslen

Hvordan du er kategoriseret ved fødslen på baggrund af dine ydre kønsorganer.

Transkønnet og transperson

Paraplyord for personer, der har bevæget sig væk fra det køn, de blev tildelt ved fødslen.

Transmand eller -kvinde

En transmand er en person, der blev tildelt kønnet kvinde ved fødslen, men som identificerer sig som mand. En transkvinde er en person, der blev tildelt kønnet mand ved fødslen, men som identificerer sig som kvinde. At være transkvinde eller -mand handler om kønsidentitet og ikke seksuel orientering. Mange vælger at gå igennem en transition for at få deres ydre udtryk til at matche deres indre følelse af kønnet.